In der Fortsetzung dieses Werkes, erscheint eine Uebersicht der diplomatischen Verhandlungen des wiener Congresses über wichtige Angelegenheiten des teutschen Bundes. Namentlich über Errichtung und Wirksamkeit eines Bundesgerichtes; über die Vertretung des Volks bei der Landesregierung durch Landstände; der Bestimmung der Rechte der Unterthanen in den teutschen Bundesstaaten, ausser der landständischen Verfassung, dem Bundesgericht, und den Rechten der Standesherren; über den künftigen Rechtszustand der Standesherren oder ehemaligen, jetzt untergeordneten, reichsständischen Landesherren von fürstlichem oder gräflichem Stande; über Bestimmung der Rechte der katholischen Kirche und der evangelischen Kirchengesellschaften in den teutschen Bundesstaaten; über die Pensionen der Mitglieder, sowohl der secularisirten teutschen Erz-, Dom- und andere geistlichen Stifte auf beiden Seiten des Rheins, als auch des teutschen Ordens, so wie des Fürsten Primas, Erzbischofs von Regensburg, gewesenen Großherzogs von Frankfurt; vielleicht auch Betrachtungen über das Werk des Hrn. de Pradt, du congrès de Vienne.

DISSERTATIONE ACADEMICA

ARGVMENTVM IVRIS CANONICI

DE

MEDICORVM ANIMAE ET CORPORIS IN SANANDIS AEGRIS CONIVNCTIONE

occasione c. 13. X. de poenitent. & remiss.

IN REGIA FRIDERICIANA

PRAESIDE

PATRE

IVSTO HENNINGIO BÖHMERO

ICTO

D. XXIV. MARTII MDCCXXXVI.

H. L. Q. C.

PVBLICAE DISQVISITIONI VENTILANDVM PROPONIT

FILIVS

AVTOR

GEORGIVS LVDOVICVS BÖHMER

HALENS. LL. CVLT.

HALAE MAGDEBVRGICAE,

TYPIS IOANNIS HENRICI GRVNERTI, ACAD. TYPOGR.

WELLCOME
LIBRARY
INSTITUTE

DISSERTATIO

DE

MEDICORVM ANIMAE ET CORPORIS CONIVNCTIONE IN SANANDIS AEGRIS.

§. I.

Pium pariter ac ſalutare eſt decretum INNOCENTII III., quod coniunctionem medicorum corporis & animæ inter ſe deſiderat, vbi æger ſanandus. Etenim *in c. 13. X. de pœnit. & remiſſ.* decreuit: *Cum infirmitas naturalis nonnunquam ex peccato proueniat, dicente domino languido, quem ſanauerat: Vade & amplius noli peccare, ne deterius aliquid tibi contingat: præſenti decreto ſtatuimus, & directe præcipimus MEDICIS CORPORIS, vt cum eos ad infirmos vocari contigerit, ipſos ante omnia moneant, & inducant,*

Fundamentum huius argumenti.

vt MEDICOS aduocent ANIMARVM: vt poſtquam fuerit infirmo de ſpirituali ſalute prouiſum, ad CORPORALIS MEDICINAE remedium ſalubrius procedatur, cum cauſſa ceſſante ceſſet effectus. Hoc quidem inter alia huic cauſſam dedit edicto, quod quidam in ægritudinis lecto iacentes, cum eis a medicis ſuadetur, vt de animarum ſalute disponant, in deſperationis articulum incidunt, vnde facilius mortis periculum incurrunt. Si quis autem medicorum huic noſtræ conſtitutionis, poſtquam per Prælatos locorum fuerit publicata, transgreſſor exſtiterit, tamdiu ab ingreſſu eccleſiæ arceatur, donec pro transgreſſione huiusmodi ſatisfecerit competenter. Ceterum cum anima multo pretioſior ſit corpore, ſub interminatione anathematis prohibemus, ne quis medicorum pro corporali ſalute aliquid ſuadeat, quod in periculum animæ conuertatur. Animaduerterat pontifex, pleroſque ægrotantes tantum corporis rationem habere, negligere vero curam animæ: implorare quidem auxilium medicorum, vt *corpori ægrotanti* medicinam adhibeant, ſed reformidare ſolatia, adhortationes, aliaque media ſaluti profutura, quæ confeſſionariis demandata ſunt, parochisque. Perſuaſum eo iam tempore habebant morbo grauiori laborantes, horum aduentum certum eſſe mortis nuncium: ſe ex medicorum iudicio præſenti periculo mortis expoſitos, nec ſpem vitæ ſupereſſe. Asſerit enim pontifex, *inter alia* hoc quoque cauſſam huic edicto dediſſe, quod quidam in ægritudinis lecto iacentes, cum eis medici autores ſunt, vt de *animarum ſalute* cogitent, in deſperationem mox incidant, qua vel ſola mortis periculum promovetur. Ne ergo ægrotantes formidinem inſtantis mortis & morbi periculoſi ex hac *medicorum corporis* adhortatione capiant, conſultiſſimum atque ſalutare fore credidit, vt in genere medicis, quibuscunque morbis laborent ægrotantes, iniungatur, de his inducendis, vt *medicos animæ* mature aduocent, ſi vel maxime nullum mortis periculum ſubſit. Hæc enim lex, ſi generatim omnibus ægris imponitur, eis ſuſpicio

peri-

periculi atque mortis præsentis metus non tam facile possunt mentem tristem turbare, nec ad desperationis articulum eos adducere, vt pontifex loquitur.

§. II.

Quoniam *officium medicorum corporis* in textu adducto instruitur, facile intelligitur, per eos intelligi, qui in arte medica probati corpori ægrotanti remedia idonea pro reparanda valetudine labefactata adhibent, & sic *curam corporis humani infirmi* gerunt. Cum vero *ars sanandi* nihil magis, quam per imperitos, circumforaneos, & empyricos, quos agyrtas ipsis etiam prædonibus longe nocentiores vocat GVIDO PANCIROLLVS *in novis repertis tit. I. p.* 99. & quorum copia vbique adest, impediatur; rei conducit publicæ, vt non quiuis, sed *probati medici* ad sanandos ægros publica autoritate constituantur, reliqua autem turba ab his præsepibus arceatur. (a) PLATO *de republica L. III. bonos*, inquit, *medicos habere oportet in ciuitate, qui ab ineunte ætate vltra discendæ artis studium, inter plurimos corpore male adfectos fuerint versati.* Apud Romanos olim singulorum municipiorum magistratibus iniunctum erat, *vt certi de probitate morum & peritia artis eligerent ipsi, quibus se, liberosque suos in ægritudine corporum committerent L. 1. D. de decret. ab ord. faciend.* Præterea hi demum probati, qui *intra numerum* erant, quique primis, qui in ordine reperiebantur, septem vel eo amplius iudicantibus idonei approbati essent. *L.* 10. *C. de professor. & medic. Lib. X.* Neque vero hodie hæc sollicitudo publica abiicienda, sed cura salutis singulorum postulat, vt in quauis ciuitate probati tantum medici ad artem sanandi adhibeantur, ceteræ autem turbæ obex ponatur. Ita censuit

Medici corporis.

(a) Pia atque saluberrima sunt desideria IANI LANGLAEI *Semestr: L. VIII. C. XV. p.* 591. *Id præterea a magistratibus constitui inuiolateque seruari velim, ne medicus aut chirurgus, pharmacopeusque quisquam ad artis suæ exercitium admittatur, nisi prius doctrinæ suæ periculum fecerit.*

Carolus V. in art. 134. *constit. crim.* und soll in diesem Fall allermeist Achtung gehabt werden auf leichtfertige Leute, die sich Artzeney unterstehen, und die mit keinem Grunde gelernet haben. Pariter in *Ordin. Polit. Magdeb. C. XXV.* plurima, quæ ad probatorum medicorum officium & spartam pertinent, constituta quidem sunt: sed sapientiori consilio *collegium medicum*, quod Berolini, in sede regia est, huius gratia erectum, cui hoc negotium datum per *edictum medicinale de a.* 1685. ne cui nisi ex iudicio & *collegii medici* auctoritate artem sanandi exercere liceret. Hoc salutare institutum variis accessionibus edicto medic. nouo auxerat FRIDERICVS I. immortalis memoriæ Rex: ast potentissimus Rex noster, quoad eius fieri potuit, postea id perfecit atque consummauit, prudentissime sanciendo, vt qui artem sanandi exercere cuperent, non publicis solum testimoniis artis medicæ scientiam *collegio Medico* testatam redderent, sed etiam vt inprimis in *theatro publico Anatomico*, præsentibus & iudicantibus collegii medici professoribus, sectione cadaueris humani publice instituta, cognitionis in re anatomica acquisitæ specimen ederent. Cauta hæc sunt duplici edicto medicinali, altero *a.* 1715. altero *a.* 1725. promulgato, in quorum vltimo, quæ tit. *de medicis §.* 2. *p.* 14. constituta sunt, in rem præsentem facere videntur: daß kein Land= oder Stadt=*Physicus* in unsern *Prouincien* und Städten angenommen werde, noch weniger ein *Doctor Medicinæ* in unsern Landen *practiciren* solle, er habe sich dann zuvor bey unsern *Collegio medico* angegeben und gemeldet, seine gehaltene *dissertationem inauguralem* und andre *testimonia publica producirt*, auch einen aufgegebenen *casum medico-practicum elaborirt*, über welchen er den Befinden nach *examinirt* werden soll, auch nechstdem auf Veranlassung unsers *Collegii Medici* beyn Königl. *theatro anatomico* seinen *cursum anatomicum* in 6, dazu bestellten *lectionibus* in denen dazu verord=

ord=

ordneten Winter-Monathen durchgemachet. (b) Quibus ita probatis & in re medica versatis medicis eo facilius se suamque salutem committunt ægrotantes, quo maiorem post Deum fiduciam in eius peritia & fidelitate collocare queunt; vnde sponte inducuntur, vt eius præceptis se submittant, debitoque honore eundem adficiant. Hæc fuit sententia SYRACIDIS *cap. XXXVIII. 1. sqq.* inquientis: *honora medicum propter necessitatem: etenim illum creauit altissimus: A Deo est enim omnis medela & a rege accipiet donationem. Disciplina medici exaltabit caput illius, & in conspectu magnatum collaudabitur. Altissimus creauit de terra medicamenta & vir prudens non abhorret illa.* Vnde nascuntur *mutua officia* medicorum erga *infirmos*, & horum erga *medicos*, quæ singulari cura explicuit THOMAS ACTIVS *de infirmitate eiusque priuilegiis & effectibus*, hic binis tantum tangenda verbis, quod circa *vnicum* tantum *medicorum officium* omnis mea occupata sit meditatio, huc tendens vt aegrotantes ad *medicinam animæ spiritualem* quærendam inducantur.

§. III.

Quamuis vero id inprimis, quod ad confirmandam corporis incolumitatem pertinet, proprie *medicaminis* nomine veniat: illius tamen vocis significatus ad omne, per quod id, quod corruptum ac deprauatum est, integritati suæ restituitur simili-tu- Medicinæ varius significatus.

(b) Idem studium fuit GREGORII XIII. qui peculiari bulla 1576. promulgata, & *tom. II. bullarii M. p.* 407. inserta, decreuit, vt collegium Physicorum, quod Romæ floret, examen eorum, qui medicinam publice profiterentur, susciperet, & quos ad medicinam exercendam non idoneos nec sufficientes reperierint, exercitio medicinæ prorsus interdicerent; seu ab ipso exercitio ad tempus, & donec in hoc studio maiores fecerint profectus, suspenderent; aut eis, ne dictam artem nisi cum præsentia alterius, vel aliorum medicorum idoneorum, & collegio isto approbatorum vllatenus exercere audeant, prohiberent.

tudinis ergo extendi ſolet. Ex eadem ratione etiam illud, quod in rebus vitioſum eſt, improprie *morbum* appellari audimus. Neque illud inuito Latio fieri puto. Ipſe CICERO variam laudat *medicinam*, aliam *calamitatis*, aliam *doloris*, aliam *temporis*, aliam *periculorum*, aliam *conſilii*, aliam *conſularem* medicinam. IDEM in *orat. pro Sylla* elegantiſſime, *ex magnis*, inquit, *& diuturnis & iam deſperatis reipubl. morbis iſta repentina vis erupit, vt ea confecta & eiecta conualeſcere aliquando & ſanari ciuitas poſſit.* Quandoquidem respubl. inſtar *perſonæ*, de cuius vnice ſalute agitur, repræſentari ſolet: eadem illa quoque variis infirmitatibus variisque, quæ ſalutem eius debilitant, morbis haud incongrue ſubiecta eſſe dicitur. Vnde TH. HOBBESIVS in *tr. de ciuitate eccleſ. & ciuili cap.* 29. *p.* 151. alios reipublicæ admodum moleſtos morbos *febri tertianæ*, alios *pleuritidi* egregie comparat. Vti igitur cuilibet ægroto, ita laboranti etiam reipublicæ commoda ac ſalutari medicina proſpiciendum, & nouis ciuium morbis noua quotidie antidota præparanda ſunt, monente ipſo pontifice in *c.* 5. *X. de iuram. calumn.* Præclare ad rem faciunt iſta IVSTINIANI in *Nou. CXI. pr. Quod medicamenta morbis, hoc exhibent iura negotiis.* Negotiis ciuium vitium adhæret, ſimulac illa cum æquitate naturali pugnant, vel communem lædunt ciuium ſalutem. Hinc per iura legesque, quarum quaſi medica vis omnis in reparanda, ac tuenda reipubl. incolumitate poſita eſt, medela eiusmodi negotiis adfertur, ne noceant, & moleſta amplius reipubl. ac adverſa ſint. (c) Eadem patrum in Concilio Lateranenſi congregatorum fuiſſe videtur philoſophia ab INNOCENTIO III. in *c.* 11. *X. de accuſat.* relata, qui conſideratis, quæ tum ex maligna & iniuſta accuſatione, tum ex nimia delictorum impunitate deſcendunt, damnis contra *morbum vtrumque congruam medicinam*, puta

Medicina legalis,

ta

(c) Vnde eiusmodi vulneribus *medicina iuſtitiae* adhiberi dicitur in *Capitul. Regum Francor.* apud STEPH. BALVZIVM *tom. I. L. VI. p.* 980.

ta inſcriptionem in crimen, inueniſſe dicuntur. Ciuium vero morbis vti leges ſalubribus medentur remediis, pœnis atque poemiis optimæ inſtar medicinæ præſcriptis: ita iudices, quibus pro ciuium ſalute euigilare conuenit, legum medicamina diſpenſare, iisque, quibus iniuria damnumue infertur, velut ægrotis ſubuenire tenentur. Hinc DIOCLETIANVS & MAXIMINVS IMPERATORES in *l.* 8. *C. de euictionib.* eleganter reſcripſerunt: *in damnis, quæ te toleraſſe meminiſti, Præſes Prouinciæ MEDELAM IVRIS adhibebit.* Simili in ſenſu *medicina animæ* paſſim deprehenditur. Veteres quidem ſub nomine eius, quicquid ad animum quomodocunque laborantem emendandum & curandum pertinere videtur, latiſſimo ſignificatu comprehendiſſe videntur. Sanitatem enim animi in *tranquillitate mentis* conſtituerunt Stoici, teſte CICERONE *Tuſcul. quæſt. lib. I. c. IV. tom. II. edit. Lond. p.* 374. e contrario quamlibet *animæ perturbationem* morbum appellarunt, *teſte* EODEM *cit. l. p.* 375. & huic propellendo *philoſophiam* promtam medicinam fore arbitrati, quod remedia hos curandi morbos ſuppeditaret. *Itaque, quid*, inquit TVLLIVS, *qui pecuniæ cupiditate, qui voluptatum libidine feruntur, quorumque ita perturbantur animi, vt non multum abſint ab inſania, quod inſpicientibus contingit omnibus, his nullane adhibenda curatio? Vtrum quod minus noceant animi ægrotationes, quam corporis? an quod corpora curari poſſint, ANIMORVM MEDICINA nulla ſit? cit. loco p.* 375. Tandem in ſequentibus addit: *eſt profecto animi medicina philoſophia.* (d) Neque vero in hoc ſubſtiterant veteres, ſed, quod plane ſingulare eſt, *animæ* curandæ ergo naturalia medicamenta, herbas, aliaque pharmaca quæſierunt, vt luculentis documentis oſtendit ANDR. TIRAQVELLVS *de nobilitate tom. I. C. XXXI.*

Quæ veteribus animi medicina?

(d) Vnde & hodie illa philoſophiæ pars, quæ *Logicam* tradit, *medicina mentis* audit, quo nomine Logica venit Ehrenfrido Walthero a TSCHIRNHAVSEN aliisque.

Vtraque corporis & animi medicina in ægroto curando apud veteres coniuncta fuit.

XXXI. n. 295. *& seq.* Rationem in eo posuerunt, quod *corporis* valetudinem ab *anima* inprimis pendere, adeoque etiam vtriusque *corporis & animæ curationem* coniungendam esse censuerint. (e) Ex qua opinione porro alii intulerunt corpore laborante, *animo* primario *medicinam* parandam, vt, eo saluo, saluum reddatur corpus. Ipse GALENVS *Lib. I.* περὶ ὑγιείας haud paucos sanasse asserit, solis animi motibus ad debitum motum reuocatis. IOANNES DAMASCENVS quoque *aphorismo XXII.* aperte defendit, cum corpus patitur, & principalia maxime membra adfliguntur, animæ medicinam esse adhibendam. Hinc factum est, vt insignem in ægrorum curatione vim *musicæ* attribuerint veteres, quod animus per cantum refici, & ægritudines mitigari censerentur. (f)

§. IV.

Sed hæc hactenus de ea, quæ apud gentiles obtinuit *animi corporisque* coniuncta *curatione*. Neque enim ei vlterius immo-

(e) Veterum sententiam GALENVS in peculiari libello, quem inscribit, *quod animi mores corporis temperaturam sequantur*, plenissime enucleat: eandem neruose explanat A. GELLIVS *in Noct. Atticis Lib. IV. C. XIII. Tanta prorsus est affinitas corporibus hominum mentibusque, & praeterea quoque vitiis aut medelis animorum & corporum*

(f) *Creditum hoc est a plerisque & memoriæ mandatum*, inquit GELLIVS l. c. *ichiaci, cum maxime doleant, tum si modulis lenibus tibicen incinat, minui dolores. Ego nuperrime in libro Theophrasti scriptum inueni, viperarum morsibus tibicinium scite modulateque adhibitum mederi. Refert etiam idem Democriti liber, qui inscribitur* περὶ λοιμῶν ἢ λοιμικῶν κακῶν. *In quo docet, pluribus hominum morbis medicinam fuisse incentiones tibiarum.* Quinam morbi modulorum præsidio curati fuerint, ostendit PETRVS LAMBECIVS *ad cit. Gellii locum in editione fratrum Gronouiorum p.* 289. eoque non morsus viperarum solum, sed & ipsam adeo phrenesin, febrim, pestilentiam, surditatem, & plures alias refert animi corporisque afflictiones.

morari inſtituti ratio patitur, cum illam potius doctrinam, quæ *animæ* medicinam copulandam cum *corporis ſanatione* iubet, ex canonum principiis eruendam & examinandam ſuſceperim. Videlicet ſicuti duplex in primis medicina *naturalis & ſpiritualis* eſt; ita quoque præter *corporis medicos* dantur *medici animæ*, qui eam a *morbis ſpiritualibus* liberare, & ad vitam nouam deducere curant omni ope. Etenim CHRISTVS fons omnis noſtræ ſalutis, & ægrotantis animæ medicina *medici* appellationem optimo iure ſibi vindicauit *Matth. IX*, 12. *Luc. V*, 11. *Marci II*, 17. cuius fundamentum primarium tradit *Eſaias LIII*, 5. Imo non tantum *medicus animæ* ſed *corporis* etiam fuit, quamuis medicinam eam adhibuerit, quæ vires naturales omnes ſuperabat. Optime AVGVSTINVS in *c.* 32. *de pœnit. D.* 3. *Ideo etiam tot ſanauit febricitantes, tot languidos, tot claudos, cæcos, aridos, ne deſperet de ſe peccator.* Sanando corporales defectus, & quidem non *arte medica* ſed *miraculoſo* prorſus *modo*, ſe legitimauit vt vnicum animæ & ſalutis noſtræ principem medicum, ad quem toties confugiendum, quoties anima ægrotat. *Medicum ſe vocat*, pergit AVGVSTINVS *cit. l. & non ſanis ſed male habentibus opportunum. Sed qualis hic medicus, qui malum iteratum neſciret curare? Medicorum eſt, centies infirmum viſitare, centies curare.* Ipſa medicina, quæ ſpiritualiter ægrotantibus præſcribitur, in *conuerſione & ſeria pœnitentia* conſiſtit, *c.* 77. *de pœnit. D. I.* quæ principi noſtræ ſalutis medico curæ cordique fuit. Hæc falli neſcia eſt, excellentior medicaminibus arte hominum compoſitis, & ad *morbos internos* depellendos aptiſſima. CHRYSOSTOMVS *homil. in Pſ. VI. tom. I.* hoc eleganter illuſtrat, & præmiſſis quatuor vel quinque momentis, quæ in medicis reperiuntur, hoc quoque addit, artem nonnunquam hæſitare, nec exitum inuenire, & vim medicamentorum aliquo caſu effugere. *In DEO autem*, pergit, *hoc non eſt, ſed ſi cum medico ſteteris, vlcus omnino curandum eſt. Non eſt enim ars humana, vt dubitet: ſed diuina facultas, quæ & naturas & morbos & improbitatem & omne*

Medici animæ.

Chriſtus medicus animæ.

Deus medicus animæ.

omne deinceps vitium superat. Et ideo hic quoque, (Pſalmiſta) *cum ad DEVM tanquam ad medicum acceſſiſſet, dicebat: Sana me Domine &c.* In eandem ſententiam abit AVGVSTINVS in *enarrat. in Pſ. CII. tom. IV. edit. Pariſ. p.* 1114. *Sanabuntur*, inquiens, *languores tui; noli timere. Magni ſunt: ſed maior eſt medicus. Omnipotenti medico nullus languor inſanabilis occurrit.* Quod cum in ſequentibus pro ingenui ſui abundantia eleganter illuſtrat: tum quare tanta inprimis in deſperatis morbis fiducia in *DEVM medicum* collocanda, rationem addit cit. l. & *Deus*, inquit, *fecit corpus tuum, Deus fecit animam tuam; nouit, quemadmodum recreet, quod creauit, nouit, quemadmodum reformet, quod formauit.* Hæc medicina diuinior in ſacris litteris tanquam in *officina quadam* nobis eſt propoſita, cuius *lectio medicinalis officina* eſt, vt CHRYSOSTOMVS *tom. V. homil. LVIII. de vita monachor.* pluribus illuſtrat. Hæc *medicinalis officina* vniverſalis eſt, ad eamque omnibus, qui quomodocunque animo laborant, aditus patet, vt ibi remedium quærant ad depellendos, quibus exagitantur, morbos opportunum. Hanc viam homini Chriſtiano non ſine acumine commendat AVGVSTINVS *Serm. I. in Pſ. CXXXVI. tom. IV. p.* 259. *Namque omnis morbus animi habet in ſcripturis medicamentum ſuum: qui ergo ſic ægrotat, vt iſta dicat in corde ſuo, bibat potionem Pſalmi huius.* IDEM porro *tom. V. Serm. XVII. Pſ. XLIX. p.* 96. *in f.* orationem inprimis dominicam ceu *quotidianam medicinam* commendat, in qua oramus: *Dimitte nobis peccata noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris.* Mox vero addit: *ſed quod grauius eſt, ipſam medicinam hi homines contemnunt, vt non ſolum non dent veniam: quando in illos peccatur, ſed nec velint petere, quando ipſi peccant*, Nihilominus tamen ſemper *hæc medicina* in promtu eſt, & medicorum ſpiritualium princeps ſemper auxilium ſuum offert ægrotantibus, quorum in numero omnes ſunt homines. Recte IDEM *tom. V. Serm. LXXXIX. p.* 468. *edit. Pariſ. Aegrotat hominum genus non morbis corporis ſed peccatis. Iacet to-*

to orbe terrarum ab oriente vsque in occidentem grandis ægrotus. Ad ſanandum grandem ægrotum deſcendit omnipotens medicus. Humiliauit ſe vsque ad mortalem carnem tanquam ad lectum ægrotantis. Dat ſalutis præcepta, contemnitur: qui audiunt, liberantur &c. Vbique enim *medicorum* more nobiscum agit. Medici omnia ex ſanitatis norma dimetiuntur, ideoque ægrotorum non ſemper obtemperant voluntati; ſed ingrata & amara, cum cupiunt grata, decernunt. *Crudelis enim,* docente AVGVSTINO in *Pſ. XXIII. tom. IV. p. 225. foret medicus, qui exaudit hominem, & parcit vulneri & putredini.*

Medicorum more nobiſcum agit.

§. V.

Quemadmodum vero, qui medici officio defungitur, *medicina,* qua ægrotorum valetudini proſpiciat, opus habet; ita medicorum princeps apparatu medicinæ locupletiſſimo ægrotanti terrarum orbi ſubuenit. Quanti pretii ſit hæc medicina AVGVSTINVS docet *Serm. CXXV. tom. V. p. 836. ille autem etiam de ſuo ſanguine ægrotis medicamenta faciebat;* & in ſeqq. dominum ipſum hoc ſanguine ægris antidotum paraſſe, ac ipſam mortem ſuam ad medicamenti confectionem impendiſſe, eleganter declarat. Multum quoque auxilii multumque ad morbos animæ ſanandos præſidii in ſacris litteris poſitum eſt. Vnde recte HILARIVS *oper. p. 58.* poſtquam medendi ægrotantis generis humani neceſſitatem adſtruxerat, *opus erat medico,* inquit, *qui vna atque eadem auxilii ſui ope vniuerſa curaret, & tot ac varios in toto orbe languores non arte, non opere, ſed verbi poteſtate ſanaret.* Nec minorem medicinæ apparatum in *eccleſia* deprehendes, quæ *ſacramenta* in animæ ſalutem quotidie diſpenſat, & verbo diuino animam ægrotantem paſcit, quæ quidem iuxta mentem *ſcripturæ ſ.* ſufficiunt, ad eam alleuandam. Audiamus etiam paucis, quæ *Romana eccleſia* medicamina commendet, ſuggerat, & proponat. Hæc vti gratioſa erga eos, qui eius miſericordiam implorant, & *indulgentiſſima mater* vocatur: ita maternam in ſanandis animo ægrotis ponere ſollicitudinem,

Medicina diuina.

Eccleſiaſtica medicina ab eccleſia Romana

na tanquam omnium matre petenda dicitur.

omniumque ſalutem *materna caritate* conquirere dicitur. *c.* 25 *c.* 23. *q.* 4. Ita enim NICOLAVS I. *epiſtola ad Hermentrudam Franciæ reginam a.* 863. ſcripta, ab AVBERTO MIRAEO *tom. I. Op. p.* 133. inſerta: NICOLAVS &c. *Fidelium vniuerſitas gentium ex variis mundi partibus, cuiuscunque ſint ordinis vel ætatis, ſi qua forte criminis noxa, vel ſeniorum ſuorum formidine detinentur, ad hanc ſanctam omnium terrarum matrem, eccleſiam Romanam, vt ſalutare percipiant REMEDIVM, recurrunt, & ab ea non ſolum ANIMAE ſed & CORPORIS ſaluationem (vt omnibus patet) humili prece ſuſcipere precantur. Quibus multis diuinitus fulta auctoritatibus, & ſanctorum patrum roborata documentis, materno amore ſolamina ſubminiſtrat, & ſugenda vbera conſolationis compatiendo inferre minime recuſat.* Eccleſia igitur inſtructiſſima ornata eſt *officina medicinali*, in qua immenſus & inexhauſtus *infinitorum meritorum Chriſti & ſanctorum theſaurus* ex iuris canonici ſententia reconditus eſſe dicitur; ex quo indulgentiſſima mater indulgentias inſtar medicamentorum admodum efficacium atque ſalubrium plena manu diſpenſat, ceu pluribus argumentis hæc exſecutus eſt *venerand. Dn. Parens in diſſ. prælim. ad Tom. IV. Iur. Eccleſ. Proteſt.* Porro eccleſiaſticæ medicinæ in cenſu

Ad illam pertinent 1) indulgentiæ.

2) eleemoſynæ & ieiunia.

eleemoſynæ quoque, *ieiunia* & *orationes* habentur. *c.* 4. *C.* 33, *qu.* 1. Ipſe AVGVSTINVS *Serm. IX. tom. V. p.* 61. *Exercete vos*, inquit, *in miſericordia, exercete vos in eleemoſynis, in ieiuniis, in orationibus. His enim purgantur quotidiana peccata.* Hisce medicamentis ſingularem vim atque virtutem tribuit MARTIVS Vicarius Apoſtol. ſedis generalis in edicto a IO. LAVNOIO *oper. tom. II. P. II. p.* 699. relato, quo, vbi Pontificis iuſſu in quadrageſimalibus vtendi carne licentiam conceſſerat, hæc in fine addit *Inde hortatur omnes, vt datam in quadrageſimalibus cibis veniam frequenti ſacramentorum ſuſceptione compenſent, eleemoſynas & preces augeant, quo tam naturalia quam ſupernaturalia remedia morborum reliquias expurgare queant.* Ex his vero, quibus

bus medicamentis inſtructum ſit eccleſiæ Romanæ armarium, ſatis ſuperque intelligi poteſt. Inter plura alia, quæ hic enarrare inſtituti ratio non patitur, vnicum illud addere liceat, cui non minorem quam ceteris vim attribuunt. *Bona opera* intelligo, inter quæ templorum exſtructiones & piis corporibus factæ donationes primum locum tuentur. Cuius animæ medicaminis, incredibile eſt dictu, quantus olim inprimis vſus fuerit, & quanto ſtudio illud in *animæ remedium* laicis laborantibus commendauerint clerici. Neque huius rei ratio ex alto eſt petenda. Si qua enim medicina vnquam eccleſiæ lucroſa exſtitit: hæc profecto fuit, qua nouas quotidie acceſſiones eccleſiis, monaſteriis, abbatiis, balliuiis, epiſcopatibus fieri, remque publicam eccleſiaſticam rerum gerendarum neruo inſtrui ac firmari videbant. Quid mirum itaque, quod tantas eiusmodi donationibus adſcripſerint virtutes, tamque abundantem in ſanandis peccatis efficaciam, vt eas non largitori ſolum, ſed eius quoque parentibus ac propinquis, cum viuis tum iam demortuis, inſtar remedii ſalutem animæ promouentis profuturas crediderint, ſperantes fore, vt illi in *peccatorum remiſſionem*, his vero in promtiorem e purgatorio liberationem cederent. Quod vti ex omnis æui antiquitatisque documentis teſtatiſſimum eſt: ita quibusdam donationum piis collegiis factarum inſtrumentis illuſtrare iuuabit, quæ præter CAROLI MEICHELBECKII *hiſtoriam Friſingenſem* aliosque ſuppeditat *illuſtr. Fridericianæ Cancellarii* DE LVDEWIG inſtructiſſimum *reliquiarum MStorum medii æui diplomatum* opus. Formula diplomatis *lib. V. tom. VI. p.* 402. relati, quo Sileſiæ Dux BOLCKO monaſterio Griſſouienſi quædam per modum teſtamenti a. 1360. reliquerat, hæc eſt; *imo etiam vt ſalus noſtra augeatur, quam auctore domino ſperamus in futurum, in noſtræque & progenitorum noſtrorum animarum ſalutare remedium diſponere decreuimus.* Alia formula occurrit in diplomate BOLESLAI *lib. V. tom. cit. p.* 442.: *Nos Boleslaus D. G. Dux Sileſiæ pro noſtra & noſtrorum incolumitate & delicto-*

3) donationes in remedium animæ factæ.

licto-

lictorum nostrorum apud patrem misericordiarum Deum venia obtinenda monasterio de Cresowbor ordinis S. Benedicti ducentos mansos Francicos liberaliter contulimus. Inprimis notatu digna formula est diplomatis *L. I. tom. cit. p.* 469. quo Hermannus de Reichenbach Cœnobio Grissouiensi a. 1323. censum donauit: *in remedium nostrorum peccaminum liberorumque nostrorum, ac pro salute dilectarum Hedwigis quondam matris nostræ, & animæ olim coniugis nostræ Elizabeth quoque matris præfatæ coniugis nostræ iam defunctarum dedimus &c.* In innumeris aliis in quibus eiusmodi piæ donationes leguntur, documentis nihil frequentius est formula: *in remedium & salutem animæ; ob æternum remedium animæ.* vid. *tom. VI. p.* 51. *p.* 424. *pro remedio peccatorum, mortis, nostraque & parentum nostrorum æterna salute. tom. V. L. III. p.* 425. Quæ omnia satis superque declarant, *salutaris* instar *medicinæ* ad sanandos animæ morbos eiusque salutem restituendam adaptatæ, laudatam fuisse piam erga ecclesiam liberalitatem.

§. VI.

Ministri ecclesiæ animæ medici.

His igitur, quæ ad *animæ medicinam* spectant, perpensis, quinam in ecclesia *animæ medici* officio fungantur, facilis est coniectura. Etenim hæc prouincia primario *ministris ecclesiæ* demandata est. Qui cum ad verbum diuinum docendum & ad administranda sacramenta constituantur; in his duabus partibus vero *animæ medicina* potissimum posita sit: reuera ad hanc dispensandam vocantur, ideoque *animæ medici* dici merentur. Quod nomen illis tribuere ipse nullus dubitauit AVGVSTINVS in *Ps. LXXVII. tom. IV. p.* 933. iisque simul auctor & suasor est, vt velut *magni medici* agant cum hominibus, eorumque saluti per fidele ministerium opitulentur. *Medentis* igitur non *sævientis* officio fungi debent, *c.* 2. *D.* 86. salutem omnium summa caritate conquirentes, nisi forsan austeriorem medicinam grauitas morbi desideret. *c.* 1. *D.* 86. *Quomodo enim B. Ioannes in apocalypsi sua ad septem scribens ecclesias, in vnaquaque earum speciatim*

tim vel vitia reprehendit, vel virtutes probat; ita & Sanctus Apostolus Paulus per singulas ecclesias vulneribus medetur, nec ad instar imperiti medici vno collyrio omnium oculos vult curare, VT HIERONYMVS ait *in c. f. D. 29.* simulque hoc ipso *prudentis medici* officium instruit. Quemadmodum vero prudentes *corporis medicos* hos, qui curæ eorum se suamque salutem committunt, diligenter visitare, & sanitatis rationem exquirere, cum iisque salutaria consilia, quibus & imminentes morbos præcaueant, & sanitatem debilitatam & labefactatam restituant, communicare oportet: ita *animæ* quoque *medici*, quos fidei suæ commissos sciunt, accurate visitare, in eorum vitam moresque inquirere, iisque salutaria sanitatis præcepta dare tenentur; vt, si quos vitiis laborare cernunt, corrigant, & ad frugem atque virtutum studia reducant; quorum vero sanitatem dubiam infirmamque deprehendunt, hos confirmare studeant, BASILII & GREGORII Episcoporum exemplo, quos ideo laudat SOCRATES *libr. IV. hist. eccles. c. 19.* quod ipsi *vrbes circumeundo segnes & languentes in fide corroborauerint.* Cum autem non omnes clerici animarum curam gerant, plerisque dignitate & clericorum priuilegiis contentis, ad ecclesiastica autem munia nunquam adspirantibus, vt hos *animæ medicos* nuncupemus, ratio non patitur. Huc refer, qui vel *primam* tantum *tonsuram* vel *minores ordines* acceperunt, qui non muneris cuiusdam ecclesiastici gerendi, sed numeri ciuium ecclesiasticorum augendi ergo, promouentur. Si qui itaque hanc appellationem merentur, parochi atque sacerdotes, qui ægrotantibus a confessionibus sunt, huc referendi, siquidem primario INNOCENTIVS III. eosdem *medicorum animæ* nomine insigniuit. *c. 13. X. de pœnitent.* Quoniam enim hi ab ægrotis, animæ morbos confitentibus, quotidie adeuntur, vt sanationis ergo *pœnitentiam & satisfactionem* imponant: illi omnino in eo versari videntur, in quo, vt paulo post plenius eruendum, *ecclesiastica medicina* primario a pontifice collocatur.

Non omnes clerici animæ medici sunt.

§. VII.

Vtrum medici animæ simul corporis medici esse possint?

Prius vero quam ad citati textus, qui vtriusque *corporis* & *animæ* medicorum coniunctionem in ægrorum curatione præcipit, vlteriorem in hac dissertatione mihi propositam illustrationem perueniam, nihil me præter rem aut ab instituto alienum facturum arbitror, si præliminarem mouerim quæstionem: corporine etiam possint sacerdotes medicinam adferre, seu, *vtrum status medici animi & corporis in vno subiecto simul subsistere possit?* Quod vno halitu affirmari poterit & negari, pro diuersa scilicet remediorum, quibus corporis sanitati subuenire posse censent, ratione. Namque ex eorum, qui *spiritualibus remediis* sanari homines autumant, principiis *animæ medicum* simul *corporis medicum* esse non repugnat. Pro *spirituali medicina*, quam clerici iuxta ritum *ecclesiæ Romanæ* adhibere possunt, formularii illi, quibus ad depellendos morbos dæmonesque eiiciendos vtuntur, *exorcismi* habentur. Quorum superstitio vti Iudæos olim maximopere incesserat, ceu ex IOSEPHI *antiquitat. Iudaic. Lib. VIII. c.* 2. patet, & ANTONIVS van DALE in *diss. de diuinationibus cap. V.* plenius illustrat: ita inter Christianos propagata, & ad superstitiosos medendi modos applicata est. Nec defuit illis conciliorum iurisque canonici approbatio, ex qua non potuit non illis maior quotidie auctoritas accedere, adeo plane, vt peculiaris *exorcistarum* ordo in ecclesia fuerit introductus. Inde igitur euenit, vt reuera in artem abire cœperint exorcismi, pluribus solennibus, apparatu sæpe magno, carminibus, verbisque conceptis, & vestibus consecratis requisitis, adeo, vt nihil aut parum ab *incantationibus magicis* recedere videantur. Quod vero, ad illorum vim & virtutes attinet, illas in facultate dæmones ab energumenis, seu his, quorum corpora a malo spiritu oppressa possidentur, eiiciendi & expellendi collocant. *Exorcistæ enim inuocant super eos, qui habent spiritum immundum, nomen domini Jesu, adiurantes per eum, vt egrediatur ab illis*

Affirmatur, quatenus spiritualibus remediis corpus sanare student.

Huc referunt (1 exorcismos.

quibus dæmones ab energumenis pellere student.

illis iuxta *c.* 1. *D.* 21. Hunc in finem in quoscumque, quibus mortalium corpora vexari creduntur, ſpiritus dæmonesque malignos imperium exorciſtæ accipiunt, vt per diras exorcismorum imprecationes illos a dæmoniacis eiicere valeant. *Exorciſta* igitur, *cum ordinatur, accipit de manu epiſcopi libellum, in quo ſcripti ſunt Exorciſmi, dicente epiſcopo: accipe & commenda memoriæ, & habeto poteſtatem imponendi manus ſupra energumenos ſiue baptizatos ſiue categumenos;* vt cautum eſt *in concilio Carthag. IV. c. VI.* apud D' ACHERIVM *in Spicil. Eccl. tom. I. p.* 551. Sed plerumque pro *dæmoniacis*, qui nunquam tales fuerunt, habiti ſunt. Nam ſi quis graui olim & difficili morbo laborans magna commotione corporis actus, in quandam forte phrenesin, furorem, aut alias violentas & epilepticas contorſiones incidit: hunc ſtatim *energumenum* immundis ſpiritibus agitari ſibi perſuadentes medico animæ exorciſante opus eſſe putabant. Hic igitur eum, quem cum vulgo pro *dæmoniaco* habebat, miſſa & pœnitentia, adhibitis inſuper reliquiis, cruce, aqua benedicta, ſale, oleoque exorciſato præparare prius ſolebant, quam ad terribiles exorciſmos, quos ſiſtit *theſaurus terribilium exorciſmorum Coloniæ editus*, & reliquas acerrimas imprecationes perueniebant. Quem dæmones deiiciendi modum velut in compendio GISBERTVS VOETIVS delineat *in volum. III. diſſert. p.* 1156. Quatenus igitur clerici energumenos vi *exorciſmorum* a dæmonibus liberare ſtuduerunt, *medici* olim nuncupati ſunt. Illud enim elucet ex antiquiſſimis ordinationum formulis, in quibus exorciſtæ hac benedictione muniuntur: *vt poteſtatem & imperium habeant, ſpiritus immundi coercendi, vt probabiles ſint* MEDICI ECCLESIAE, *gratia curationum virtuteque cœleſti confirmati*, vt antiquæ formulæ in ordinandis exorciſtis adhibitæ apud EDMVNDVM MARTENIVM *de antiq. eccleſ. ritib. lib. I. P. II. p.* 347. 359. 371. 486. &c. & recentiores in *pontificali Romano p* 26. docent.

Exorciſtæ medici vocantur.

§. VII.

2) exorcismos morbis medendis adhibent.

Expellendorum itaque dæmonum virtutem cum fibi exorcistæ vindicauerint: quid mirum, quod (II) hanc exorcismorum medicinam contra quæcunque morborum genera efficacissimam crediderint. Antiquissimis iam Christianorum temporibus mystica quædam vis *S. euangeliis* in ægrorum curatione tributa est, adeo vt non multi solum, ipsique etjam sacerdotes, quandam *euangelii* partem de collo suspensam cuiusdam instar *medicinæ* ad cauendos depellendosque morbos circumgestarent, verum etiam ægrotorum lectulo euangelii librum apponerent. ANT. VAN DALE *de diuinationibus idololatricis c. VI. p.* 534. *& seq.* Quam superstitionem cum grauiter notat ac perstringit CHRYSOSTOMVS *in Hom. XLIII. in Matth. XXIII. tom. II. op. p.* 897. tum eandem eleganter ita describit AVGVSTINVS *in Iohan. Euang. tom. III. p. II. oper. p.* 346. *in f. Cum caput tibi dolet, laudamus, si euangelium ad caput tibi posueris, & non ad ligaturam cucurreris. Ad hoc enim perducta est infirmitas hominum & ita plangendi sunt homines, qui currunt ad ligaturas, vt gaudeamus, quando videmus, hominem in lectulo suo constitutum, iactari febribus & doloribus, nec alibi spem posuisse, nisi vt sibi euangelium ad caput poneret, non quia hoc ideo factum est, sed quia prælatum est euangelium ligaturis.* At hic superstitiosus ritus exoleuisse videtur, postquam exorcistæ *formulis ex ipsis euangeliis petitis* ægrotis medicamen afferre, morbosque pellere per *exorcismos* studuerunt.

Olim S. euangelia in ægrorum curatione adhibebant.

Gentiles incantatione vtebantur.

In quo fere Christiani sacerdotes æmulati sunt gentiles, qui *carminibus magicis* magnam itidem vim attribuebant, vt his morbos malaque quæuis depelli, vel eadem alteri infligi arbitrarentur. Ipse adhuc CONSTANTINVS M. fidem virtutemque insignem his carminibus adscripsit, ea demum prohibendo, quæ noxia sunt, non item quæ salutem afferre videntur, in *l.* 4. *C. de malef. & mathem.* & *l.* 3. *C. Theod. eod.* Ait: *eorum est scientia punienda, & seuerissimis merito legibus vindicanda, qui magicis accincti artibus, aut contra hominum*

Constantinus M. tantum noxias incantationes prohibuit.

mo-

moliti salutem, aut pudicos ad libidinem defixisse animos detegentur. Nullis vero criminationibus implicanda remedia humanis quæsita corporibus aut in agrestibus locis, ne maturis vindemiis metuerentur imbres, aut ruentis grandinis lapidatione quaterentur, innocenter adhibita suffragia, (carmina) *quibus non cuiusque salus aut existimatio læderetur, sed quorum proficerent actus, ne diuina munera & labores hominum sternerentur.* Posterioris generis carmina plures eo tempore adprobabant, quod prodessent non obessent, & quia nouerat imperator, se inter gentiles adhuc leges scribere; horum moribus aliquid dandum esse opinatus est, cum Christianos ab omnibus incantamentis alienissimos sciret. Idem APVLEIVS GENTILIS *apol. I.* censuit dixitque: *Veteres medici etiam carmina remedia vulnerum norant, vt omnis vetustatis certissimus auctor Homerus docet, qui facit Vlyssi de vulnere profluentem sanguinem sisti cantamine: nihil enim, quod ferendæ salutis gratia fit, criminosum est.* Pluribus aliis testimoniis hoc argumentum exornat IAC. GOTHOFREDVS *ad cit. l.* 3. Quamuis his carminibus ad *medendum* vterentur incantatores; hos tamen VLPIANVS in *l.* 1. §. 3. *D. de extraord. cognit.* inter *medicos* non referendos esse iudicat: *non tamen,* ait, *medicis adnumerandus, si incantauit, si imprecatus est, si (vt vulgari verbo IMPOSTORVM vtar) EXORCIZAVIT; non sunt ista medicinæ genera: tametsi sint, qui hoc sibi profuisse cum prædicatione affirment.* Ita Vlpianus. Idem plane CHRYSOSTOMI est iudicium in *hom. IX. ad Coloss. tom. IV. op. p.* 1137. *Dic mihi si quis accesserit medicus, & medicinæ dimissis medicamentis incantet, eumne dicemus medicum? Nequaquam.* PLINIVS SECVNDVS quidem *lib. XXVIII. hist. natur. c. II.* de hoc genere medicinæ anceps edisserit, quod animaduerterit, incantamentis ex gentilium Theologia magnam vim vulgo tribui. Ait: *Ex homine remediorum primum maximae quæstionis & semper incertæ est, valeantne aliquid verba & incantamenta carminum. Quodsi verum est, homini acceptum fieri oportere conueniet. Sed viritim sapientissimi cuiusque respuit fides. In*

Vtrum incantatores & exorcistæ medici sint dicendi dubitat VLPIANVS.

 vniuer-

vniuerſum vero omnibus horis credit vita, nec ſentit. Vſum quippe contrarium in gentilium ſacris ipſe obſeruabat, licet ſapientiſſimi quique virtuti horum incantamentorum fidem negarent, vt SOPHOCLES *in Aiace: haud medicus ſapit, ad vulnus carmen qui adhibet, vbi ferro opus eſt.* *Impoſtores* hos vocat VLPIANVS, quorum vulgare verbum erat *exorciſare* ſeu *adiurare*, quod *carmine ſolenni* fiebat. Tali adiuratione vtebantur Iudæi quidam *exorciſtæ* circumforanei, περιερχόμενοι, de quibus *Act. XIX*, 13. qui dæmones eiicere tentabant eos adiurando per nomen CHRISTI. Obſeruauerant enim, PAVLVM alioſque hoc dono miraculoſo inſtructos energumenis manus impoſuiſſe, atque dæmones eieciſſe, non vlla *arte magica*, ſed *precibus*, & *ſimplici* quadam *adiuratione*, IESV nomine nuncupato. Vtrum hos, ſiue *Iudæos*, ſiue *Chriſtianos* intellexerit ſub appellatione impoſtorum, vt ALCIATVS *lib. VIII. parerg.* cenſet, dubium eſt. *Iudæi* exorciſtæ noti erant. Inter *Chriſtianos* quoque ſtatim tempore naſcentis eccleſiæ, imo etiam tempore VLPIANI, ſub CARACALLA & ALEXANDRO SEVERO florentis, non deerant, qui *dono* hoc *miraculoſo* eiiciendi dæmones ab energumenis gaudebant, licet *exorciſtis* peculiare *officium eccleſiaſticum* haud aſſignatum fuerit. Sed etiam inter gentiles *incantamentis* in grauiſſimis morborum adflictionibus magna vis tribuebatur. Chriſtianos dono hoc inſtructos deſignaſſe VLPIANVM, negat GVILIELMVS FORNERIVS *Lib. III. ſelect. c.* 28. relatus *tom. II. theſ. iur. Rom. p.* 118., quod nulli exorciſtæ eo tempore fuerint. Enimuero nomine tales non aderant, quos demum ſec. III. in eccleſiis conſtitutos ſcimus: aderant tamen hinc inde, quibus extra ordinem hæc virtus eiiciendi daemones & energumenos ſanandi, inuocato nomine Chriſti, data erat, quamuis nomen ſpeciale exorciſtarum haud gererent. Vnde liquet, VLPIANVM quoſcunque appellatione *impoſtorum* deſignaſſe, tum Chriſtianos, tum Iudæos, tum etiam gentiles, qui incantamentis carminum ad morbos depellendos vtebantur. Hi enim incantabant;

bant; hi imprecabantur; illis familiare verbum *exorcisare* erat, ideoque quoscunque notauit. (g) Interim nihilominus illa per *exorcismos* medendi ratio adeo olim mirabilis & virtutis plenissima credita fuit: vt exorcistæ vi imperii ipsis concessi non morbos solum pestemque abigere & profligare tentarent, verum exorcismos etiam ad tollendam, quam vulgus per *incantationes* procuratam esse credit, *impotentiam coniugalem* adhibendos esse censerent. Verum iam HERICVRTIVS *des Loix ecclesiastiques dans leur ordre naturelle P. III. c. 5. art. 11, §. LXVI. p. 452. caute* & *prouide* in hoc casu adhibendos esse censet exorcismos, ex eo, quod ex naturalibus plerumque causis infirmitas coniugalis proficiscatur; meo vero iudicio in hoc & ceteris casibus plane ex ecclesia exulare deberent, cum magna & mirabilis illa, quæ apostolis *iure extraordinario* data erat, sanandi daemonesue expellendi potestas, muneri sacerdotali non sit adiecta, nec *dona extraordinaria* certos successores acceperint. Interim ex his, quæ hactenus disputata sunt, illud, quod ad rem meam facit, satis superque elucere sufficiat, etiam corporis sanitati *remediis ecclesiasticis* ex ecclesiæ Romanæ sententia sacerdotes succurrere posse.

Exorcismos adhibebant contra impotentiam coniugalem.

§. IX.

(g) Quod ergo verbum *exorcisare* impostorum esse, ait VLPIANVS, haud dubium est, primario sugillare voluisse *Christianos*, quorum ipse infensissimus hostis erat. Gentiles enim hoc conuicio nominasse christianos, BARONIVS *in annal. eccles. ad a.* 56. *n.* 11. *tom I. p.* 588. ex HIERONYMI *ep. X. ad fur.* probat, vbi hic, *vbicunque viderint Christianum*, inquit, *vsurpant statim illud de triuio.* Ωγραικὸς ἐπιθέτης, *scilicet, o Græcum impostorem.* Non tamen excludit etiam *Judæos & gentiles*, quorum *imposturam & incantamenta* etiam ab arte medica remouet. Conf. *tom. V. iur. eccles. p.* 415. *sqq. vener. parentis*, vbi hoc fusius declaratum est.

§. IX.

(3) per vnctionem extremam

Denique (III.) *animæ medici* simul corporis ſanandi curam ſuſcipere dicuntur, quatenus grauiter ægrotantes inungunt. *Extrema* enim *vnctio* ſimul *animæ & corporis medicina* eſſe creditur, vt ſacerdotes rurſus officio medici in hoc actu fungantur. Vnde *Cabilonenſe concilium* anno 813. habitum (h) poſt præceptam *cap.XLVIII.* infirmorum vnctionem ſubiicit: *Non eſt igitur parui pendenda huiusmodi medicina, quæ ANIMAE CORPORISQVE medetur languoribus.* Hoc etiam antiquæ vlterius docent, quibus ſacerdotes in inungendis infirmis vtuntur, orationes atque formulæ. Etenim ſacerdos vnctionem peragens apud LAVNOIVM *de infirmorum vnctione tom. I. oper. p.* 467. ita precatur: *ſuccurre, Domine, infirmo, & medicare ei ſpirituali medicamine, vt in priſtinam ſanitatem reſtauratus gratiarum tibi referat actiones.* Porro ipſe ægrotans hac inungi ſolet formula, quam IDEM *c. l. p.* 469. tradit: *Inungo te oleo ſancto & ſacrato, vt virtute Spiritus S. tribuat tibi hæc ſacra vnctio SANITATEM ANIMAE ET CORPORIS.* Neque minus illud hæc illuſtrat formula: *vt fugatis omnibus doloribus vel incommoditatibus corporis hic recuperetur in te virtus & ſalus, quatenus per huius operationem myſterii & per hanc ſacrati olei vnctionem & noſtram deprecationem virtute S. Trinitatis medicatus ſiue fotus priſtinam & melioratam recipere merearis ſanitatem.* Plures ſimiles formulas collegit EDMVNDVS MARTENIVS *de ant. eccl. ritib. L. I. P. II. p.* 128. 132. 135. *ſq.* Forſitan non absque ratione in vltima laudata clauſula vnctionis virtus quodammodo reſtricta eſt, quatenus ſcilicet infirmus ſanitatem recipere *mereatur.* Neque enim ita deerit vnquam excuſatio, quum, ſi forte medicina effectis deſtituatur, prætendere, & ægrotum non meruiſſe ſanitatis reſtitutionem, affirmare poſſint. Huic igitur eccleſiaſticæ per oleum ſuſceptæ *medicinæ* tanta tamque inſignia effecta

(h) ab HARDVINO *tom. IV. act. concil. p.* 1040. relatum.

effecta vindicant; quanta mirabili illi, a Christo & apostolis per oleum peractæ curationi, in sacris litteris asseruntur, cum tamen huius longe alia & specialis plane ratio fuerat. Apostoli enim in illa sanatione non *naturali* quadam *medicina* vsi, sed altiori & augustiori curandi dono ab ipso medicorum principe instructi fuerunt, testibus MATTHAEO *c. X*, 1. LVCA *I*, 1. 2. illud ipsum luculenter adstruentibus. Quam virtutem miraculosam quomodo exercuerint Apostoli, neruose ostendit MARCVS *cap. VI*, 7. *qui oleo*, inquit, *vngebant multos ægros, & sanabant*, ex quo *vnctionem* ægrotantium cum *mira* eorundem *curatione* coniunctam fuisse liquet. Solius *olei* tanta vis esse non poterat, vt eius solius *inunctione* ægrotans illico conualuerit, quamvis in eam sententiam abeat, & Apostolorum vnctionem *naturalem curationem* fuisse, censeat vir eruditissimus IO. LIGTHFOOTIVS *vol. II. oper. p.* 444. Illud quidem verum est, veteres *oleum* instar *medicinæ* ægrotis adhibuisse, inprimisque eodem ad augendos infirmorum debiliumque vires esse vsos, quem morem Iudæis inprimis familiarem fuisse, IDEM in sententiæ suæ illustrationem ex talmudibus luculenter demonstrat. Veteres etiam Romani sanitatis caussa *oleo* vtebantur sæpissime, in peculiari balnei cella, *vnctorium* dicta, sese vngere consueti, ceu ex antiquitatibus deducit IO. BAPTISTA CASALIVS de *profanis & sacris veteribus ritibus cap. XXIV. p.* 129. *sq.* At enim vero illud tamen negari nequit, oleum in quibusdam tantum morbis, non in quibuscunque grauissimis, medicaminis loco fuisse; neque minus illud verum est, vti per cetera medicamenta lento gradu æger reconualescit, ita & olim per *olei* vsum naturalem, ægrotos sensim ac pedetentim recuperasse sanitatem. Longe autem alia est *olei* ab apostolis in mira sanatione adhibiti ratio, quæ vel in eo mirabilis exstitit, quod simulac hanc exercerent, æger illico pristinæ fuerit sanitati restitutus. Quodsi huius mirifici doni a Christo datam apostolis potestatem, cuius summum caput nobit seruauit *Matth. XVI*, & *Marcus XII*, 15,

Oleum Apostoli adhibuerunt in curatione miraculosa.

Vtrum oleum fuerit medicina?

quod negatur

& penitius inſpicimus: indefinitam omnis languoris omnisque infirmitatis ſanandæ illis datam reperimus facultatem. Apoſtolorum itaque ſanandi poteſtate ad quæuis morborum genera ſeſe extendente, illos in mira curatione oleum tanquam *medicamen naturale* non adhibuiſſe, manifeſtum eſt. Quodſi enim contrarium verum eſſet, illis tantum, quibus oleum naturali ratione proderat, ægrotis apoſtoli mederi potuiſſent, cuius contrarium tamen non ſacræ ſolum litteræ docent, verum etiam *olei* vſus in omni ægrorum curatione neceſſarius fuiſſet, numquam prorſus negligendus aut prætermittendus. Præterea illa ſanandi facultas *oleo* non adfixa fuit, ſed hoc, prout commodum & conſultum videbatur, vſi ſunt apoſtoli. Hos enim perſæpe absque *oleo* ægrotos ſanaſſe, ex geſtis illorum manifeſtum eſt, idque illuſtri PETRI, claudum ad fani portam curantis exemplo docent *ACTA. III*, 16. Denique quid opus fuiſſet, vt Chriſtus eos hac ſanandi poteſtate præ reliquis exornaſſet, ſi omnis hæc ſanatio naturali *olei* vi fuiſſet abſoluta? Quæ enim omnium communia ſunt, ſicuti peculiari conceſſione non indigent: ita cum Iudæis in more ſolenni fuerit poſitum, ægros *olei* medicina ſanare, fruſtra illis *ſingulariter* hanc facultatem Chriſtus conceſſiſſet. Tantum igitur abeſt, vt illi oleo tanquam medicamine, cuius *vi naturali* ægroti ſanarentur, vſi fuerint: vt potius longe certius ſit, illud ab apoſtolis inſtar *ſymboli miraculoſæ* illius, quam poſſidebant, *virtutis* adhibitum fuiſſe. (i) Quemadmodum enim ipſi Deo ac Chriſto *miracula* per *ſymbola* edere ſolenne fuit; & Deus ideo rupem prius a Moſi percuti iuſſit, quam ex rupe aquam mira ratione produceret, nec non Chriſtus ſurdum mutumque curaturus, manu auribus admota, oculos eius in mirabilis ſanationis ſignificationem ſputo illiniuit: ita & Apoſtoli hunc morem ſecuti, quos

In ſymbolum miraculoſæ virtutis oleum ab illis adhibitum fuit.

(i) Quod pluribus argumentis demonſtrat IO. ANDR. SCHMIDIVS *in Decade Diſſertationum diſſ. III.* laudatus in *Actis Erud. menſis Iulii a MDCCXIV. p.* 337.

quos miraculose ſanabant, *oleo* primum inunxerunt, vt hoc velvti *ſymbolo* ſingularem illam ſibi conceſſam virtutem manifeſtarent. Sed quæres fortaſſe, qua ratione Apoſtoli inducti *olei* potiſſimum vnctione ægrotos mirabiliter ſanandi facultatem ſignificauerint? Reſpondeo: Cum multa, quæ Iudæis in more fuerunt, ſeruare & ad Chriſtianorum inſtituta transferre ſolebant: ita in *oleo* ægrotorum curationi adhibendo ſecuti Iudæorum mores videntur. His enim nihil ſolennius fuit, quam non infirmos ſolum *curationis gratia* inungere, ſed etiam precibus pro ægroto fuſis in vim *ſolaminis* vnctionem per oleum adnectere, cum oleum ex illius gentis vſu *gaudii* & *ſpei*, vt DAVIDI *Pſ. XLV.* vocatur, ſymbolum vocaretur. Vnctione profecto eandem fere, quam manuum impoſitioni vim attribuerunt Iudæi, *qui*, vt HVGO GROTIVS in *comment. ad* MARC. *VI*, 12. inquit, *vt manuum impoſitionem precibus pro aliquo ſuſceptis adiungere ſolebant, ita & vnctionem per oleum circa ægrotos, pro quibus preces ſuſcipiebantur, in ſpem impetrandi a Deo leniminis & gaudii, quæ per oleum ſignificatur.* Quod igitur *ſymbolum lætitiæ* fuerat, hoc in ſignum mirabilis illius ſanandi virtutis adhibere plerumque Apoſtoli ſolebant; *plerumque* inquam, cum vti ſupra iam monitum, exempla non deſint, ex quibus illos quoque absque *oleo* ægrotos mirabiliter ſanaſſe, clariſſime eluceat. *Act. XIX*, 12. Conf. IO. DALLAEVS *de extrema vnctione cap. V.*

§. X.

At enim vero mirificum illud, quod medicorum princeps cum apoſtolis communicauerat, ſanandi myſterium, vti cetera, quibus præ reliquis præditi erant, dona ſingularia, in eorum haud tranſierunt ſucceſſores. Putauerisne igitur, quos ægrotis accerſendos eſſe IACOBVS ſuadet presbyteros, mira illa virtute fuiſſe inſtructos. IACOBVS enim *cap. V*, 15. *infirmatur quis*, inquit, *in vobis? Inducat presbyteros eccleſiæ, & orent ſuper eum, vngentes eum oleo in nomine domini, & oratio fidei ſaluabit infirmum, & adleuabit eum Dominus*

Vtrum oleum a Iacobo tanquam medicina corporis & animi proponatur?

minus, & si in peccatis sit, remittentur ei. En nouam singularis cuiusdam, quam sacerdotes exercent, medicinæ speciem? Vtrum vero eadem, quam MARCVS apostolis vindicat, mira sanandi vis *presbyteris* asserta sit a IACOBO, an huic vero de alia sermo sit spirituali medicina? difficultate laborare videtur. Priorem sententiam magna contentione propugnat DALLAEVS *de vnctione extr. cap. VI*, eandem plane ab vtroque MARCO & IACOBO delineari censens miram sanandi facultatem. Verum enim vero, quod pace viri doctrina præstantissimi dixerim, illud, in quo omnis eius sententiæ cardo vertitur, in tuto satis loco positum esse non videtur. Cum enim *presbyterorum*, seu seniorum, qui ecclesiæ plerumque præerant, in *cit. l.* mentionem iniiciat IACOBVS, eosque ægrotis aduocandos esse commendet; presbyteros quoscunque mirabili sanandi dono præditos fuisse, ante omnia probandum fuisset. Quam enim pro stabilienda sententia ex Pauli ad *Corinth. I. c. XII.* trahit coniecturam, rem omnem haud conficere, quemlibet, qui *locum cit.* curatius perlustrauerit, facile existimaturum credo. De quo enim ibi sermo est ἰαμάτων χαρίσματε, seu *curationum dono*; illud cum *presbyteris* communicatum asserit quidem, non autem probat, cum tamen illud de singulari illa *Apostolorum* & *Apostolicorum* quorundam *virorum*, hoc dono instructorum, virtute pro re nata interpretandum esse, ex eiusdem capitis *commate* 28. perspicue appareat. Insignem istam quidem *presbyteris quibuscunque* concessam fuisse facultatem, vllo sane idoneo ex sacris litteris defendi nequit argumento; cum tria illustria, quæ apud MARCVM VI. apud MATTH. X. apud LVCAM IX. exhibentur concessæ huius mirabilis sanandi virtutis documenta, de *apostolis* plane & aperte loquantur. Auctor scilicet & suasor ægrotis est IACOBVS, vt *seniores ecclesiæ* advocent, qui & *oleo* eos inungant, & pro iisdem supplicent. Cum *oleo* itaque *supplicationem*, seu cum *corporis medicamine spiritualem medicinam* in ægrotis sanandis coniungendam esse, commendat. Quodsi animaduertamus, cui inter hæc inprimis *cura-*

tionis

tionis virtutem tribuat: hanc vim reperiemus *ſupplicationi fidei* vindicari. *Oratio fidei*, inquit, *ſaluabit infirmum, & adleuabit eum dominus.* (k) Non igitur *inunctione*, ſed *oratione* tam presbyterorum quam ipſius ægrotantis ex fide in ſaluatorem profecta, corporis ſanitatem ægrotum impetraturum eſſe, IACOBVS pollicetur. Conf. H. GROTIVS *in comment. ad cit. Iacobi locum.* Hoc nomine iam antea in *commate præcedente XIII.* adflictis commendauerat *ſupplicationem*, & in *commate ſubſequente*, *ſupplicate*, inquit, *alius pro alio, vt ſanemini. Multum valet, efficitque VIRI BONI PRECATIO.* Quod autem precibus ad Deum fuſis inunctionem coniungendam eſſe ſuadeat IACOBVS, *mores Iudæorum*, quibus admodum adhuc dediti erant fideles, vtpote a Iudæis originem ducentes, ſecutus videtur, qui, vt ſupra dictum, reficiendi ægroti cauſſa *oleo* eum inungebant. Inſignem huic loco ex ritibus Iudaicis lucem adfundit vir antiquitatum Iudaicarum doctrina ornatiſſimus IO. LIGTHFOOTIVS *Vol. II. op. p.* 113. qui Hebræorum morem, tum inungendi ægrotos, tum vna incantationes adhibendi, ex clariſſimis Talmudum teſtimoniis illuſtrat. Rem inprimis exornare videtur locus ex *Talmude Hieroſol. in Schabb. fol. XIV. col.* 3. *qui incantat, oleum capiti imponit, & incantat*, & in *ſeqq.* aliquis ægroto *incantamenta* adhibuiſſe memoratur. *Cum igitur*, inquit, LIGTHFOOTIVS, *hæc inunctio ægrotorum vna cum incantamentis mos fuerit vulgaris & exſecrandus: hic Apoſtolus melius eos docet, accerſendos ſcilicet presbyteros ſeu miniſtros eccleſiæ ad ægrotos, vt inungerent, & vna pias & vehementes preces pro iis funderent, quod non ſolum ma-*

(k) Eandem ſanationis vim etiam *orationi* fidei tribuit ELIGIVS *Nouiomenſis epiſcopus* apud CAR. COINTIVM *tom. III. annal eccleſ. Francorum p.* 488. Ait enim: *Qui ægrotat -- oleum benedictum fideliter ab eccleſia petat, vnde corpus ſuum in nomine Chriſti vngat, & ſecundum Apoſtolum oratio fidei ſaluabit infirmum, & alleuiabit eum dominus, vt non ſolum corporis ſed & animæ ſanitatem recipiat.*

gis vſui & ſolamini foret, verum euangelio magis conſentaneum, quam incantamenta omnia, quæ vſurpata ſunt. Quæ omnia cum ſatis ſuperque demonſtrent, *orationem fidei* vt *ſpiritualem* corporis *medicinam* proponi; hanc curationem etiam hodie ægris adhibere ſacerdotes oportet, vt ipſi & ægrotantes precibus infucata fide ardentibus, ſupplices a medico optimo maximo ſanitatis integritatem efflagitent. Neque hæc tantum de eorum, qui in *extremis* ſunt, aut quorum mors magis quam vita ſperatur, *curatione* intelligenda ſunt: cum de infirmis *generaliter* loquatur IACOBVS, *ſi quis ægrotat*, inquiens, ideoque quoslibet & grauiter leuiterue laborantes denotare voluerit, ceu pluribus ſolide oſtendit IO. DALLAEVS *de vnctione extr. p.* 85. & SELDENVS *de Synedriis l. II.c.* 7. *p.* 756.

§. XI.

Baptismum ad alterum ſanandum adhibere, ſacerdotes prohibentur.

Conſideratis igitur. quibus clericis ad. corporis ſanitatem recuperandam vti licet, *ſpiritualibus remediis*; expenſis, quibus morbos depellere ſatagunt exorcismis; & ſub examen reuocata, quam animi corporisque curandi ergo ſacerdotes adhibere ſolent, *vnctione extrema*, breuiſſimis adhuc ſpurium aliquod, quod ipſi iuri canonico reprobatur, *remedium ſpirituale* ſanitatis recuperandæ cauſſæ olim adhibitum, adducere liceat. Fuerunt, qui *baptismo* ſingularem in valetudine obtinenda vim attribuentes, eundem ægrotis medicaminis inſtar adhibendum ſuaſerunt. De ea re conqueritur ALEXANDER III. *c.* 2. *X. de Apoſtatis. Ex litterarum tuarum tenore perpendimus, quod quidam ægritudine longa confectus inſano ſortilegarum mulierum credens conſilio, vt ſanaretur, per iterationem fecit iniuriam baptismatis ſacramento:* & infra pergit: *Adſtitit huic autem ſacrilegio adoleſcens quidem bonæ, vt videtur, indolis, acoluthus, frater carnalis illius, in quo baptismus aſſeritur iteratus, qui miniſterium in reſpondendo exhibuit presbytero baptizanti, & cooperator exſtitit rei nefandæ.* Ex quibus patet, hanc baptismi medicinam ægroto a *ſacerdote* quodam eſſe ad-

motam

motam. Quae prauitas atque temeritas non potuit non Pontifici maxime improbari, cum baptismus longe alium finem, quam corporis medelam habeat, atque iste abusus instar *sacrilegii* sit, & scripturae S. ac canonum praeterea principiis repugnet, baptismum reiterari. *Rebaptizare hereticum hominem, qui haec sanctitatis signa perceperit, quae Christiana tradit disciplina, omnino peccatum est: rebaptizare autem catholicum, immanissimum scelus est* AVGVSTINO *in c.* 108. *de consecrat. D. IV.*

§. XII.

Absoluta est quaestionis in §. *VII.* propositae *decisio affirmatiua*, quatenus scilicet *animae medicis* per *remedia spiritualia* aegris mederi licitum est. Nego autem, iisdem per *naturalia* aegros sanare medicamina, fas esse. Si a primis quidem Christianorum temporibus res repetenda est; sacerdotum *sanandi artem* simul exercentium haud desunt exempla. Ipse euangelista LVCAS PAVLO medicus dicitur *ad Coloss. IV*, 13. quod & EVSEBIVS *histor. eccl. lib. III. c.* 2. testatur. AMBROSIVM aliosque in Sanctorum numerum relatos viros ob plura sanationum testimonia laudari, docet IO. TIRAQVELLVS *de nobilit. tom. I p.* 128. *seqq.* Quid? quod ipsos etiam pontifices, adhibitis quandoque medicamentis, alios curasse, Eusebii, Nicolai V, & Pauli II. pontificum exemplo IDEM *c. l. p.* 133. probat. Neque enim prioribus mille seculis medicinam clericis prohibitam constat: cum potius contrarium luculentis demonstret argumentis EM. GONZALEZ TELLEZ *ad decret. tom. I. p.* 484. *n.* 9.* Quod vero CLEMENTIS III. temporibus h. e. *a.* 1189. medicinae studium clericis nondum interdictum putet GONZALEZIVS; illud contradicere videtur illius temporis monumentis. Etenim cum iam *anno* 1131. *patres concilii Rhemensis* de nimia canonicorum & monachorum licentia essent conquesti, quod neglectis ordinis sui regulis *medicinam*, spe futuri lucri, callerent: illis ab INNOCENTIO II. medicinae discendae facultas in eiusdem *Concilii can. VI.* penitus ademta est, cuius sanctionis *ab* HARDVINO

Vtrum clericis medicinae studium sit prohibitum?

Olim ante sec. XII. prohibitum non fuit.

Ab innocentio II. prohiberi coepit

monachis & canonicis,

DVINO *in act. concil. tom. VI. p. II. p.* 1192. exhibitæ hic tenor eſt. *Praua autem conſuetudo, prout audiuimus, & deteſtabilis inolevit, quoniam monachi & regulares canonici poſt acceptum habitum & profeſſionem factam, ſpreta beatorum magiſtrorum Benedicti & Auguſtini regula, leges temporales & medicinam gratia lucri temporalis addiſcunt - - - Ipſi quoque canonici & monachi neglecta animarum cura ordinis ſui propoſitum nullatenus attendentes pro deteſtanda pecunia ſanitatem pollicentes humanorum curatores ſe faciunt corporum. - - - Vt ergo monaſticus ordo & canonicus Deo placens in ſancto propoſito inuiolabiliter conſeruetur, ne hoc vlterius præſumatur, auctoritate Apoſtolica interdicimus. Epiſcopi autem & abbates tantæ enormitati conſentientes propriis honoribus ſpolientur.* Eadem conſtitutio papalis in *concilio Lateranenſi art. IX. a.* 1139. ab eodem pontifice INNOCENTIO II. repetita legitur apud HARDVINVM *cit. l. p.* 1289. At ſicuti fraus legibus quæri ſolet; ita & *religioſi* ad euertendam laudatarum conſtitutionum vim prætexentes, ſe ideo in medicinam incumbere, vt languentium fratrum ſanitati conſulerent, facultatem ex clauſtris medicinæ callendæ ergo egrediendi, plurimi impetrarunt. Itaque huic nouo morbo nouum antidotum præparandum erat. Actum ea de re fuit in *concilio Turonenſi a.* 1180. ex quo, quæ ſequuntur, ALEXANDER III. *in c. 3. X. ne clerici vel monachi* refert: *Inde nimirum eſt, quod in angelum lucis ſe more ſolito transfigurans, ſub obtentu languentium fratrum conſulendi corporibus; & eccleſiaſtica negotia fidelius pertractandi, regulares quosdam ad legendas leges* (h. e. audiendas vid. c. X. h. t.) *& confectiones phyſicas ponderandas de clauſtris educit. Vnde ne occaſione ſcientiæ ſpirituales viri mundanis rurſus actionibus inuoluantur: ſtatuimus, vt nulli omnino poſt uotum religionis & poſt factam in aliquo loco religioſo profeſſionem ad phyſicam legesue mundanas legendas permittantur exire. Si vero exierint & ad clauſtrum ſuum intra duorum menſium ſpatium non redierint, ſicut excommunicati ab omnibus euitentur, & in nulla cauſſa, ſi patro-*

& ab Alexandro III.

cinium

cinium præstare voluerint, *audiantur* : *reuersi autem in choro*, *capitulo*, *mensa*, *&* *ceteris vltimi fratrum existant*, *&* (*nisi forte ex misericordia sedis Apostol.*) *totius spem promotionis amittant*. Atque vel ex hoc quoque canone, qui itidem CLEMENTIS III. temporibus antiquior est, iam tum clericis interdictam fuisse medicinam, luculenter apparet. Quod autem sub *physicæ* voce *medicinam* intellexerit pontifex, ex illius æui stilo, quem pluribus apertis testimoniis illustrat CAROLVS DV FRESNE in *glossario* voce *physica*, clarum & manifestum est. Medicina enim *physicæ* pars summa olim habebatur, teste MACROBIO *Saturnal. Lib. VII. c. XV.* Nec multis opus est argumentis, cum hanc caussam plenissime instruat *c. 7. X. de ætate & qualitate*, vbi is, qui in *arte physica* eruditus est, iuxta huius *artis* traditionem exhibuisse aliis *medicinam* dicitur. Verum enim vero, quæ hactenus prodierunt constitutiones, *religiosis* tantum interdixerant *medicinæ studio*, ceterorum clericorum nulla iniecta mentione, nisi quod INNOCENTIVS III. a. 1216., ne *subdiaconi*, *diaconi* vel *sacerdotes* vllam chirurgiæ, quæ *adustionem* vel *incisionem* inducit, artem exerceant, cauerit. *c. 9. X. ne clerici vel monachi.* Itaque hæc cura, hoc studium fuit HONORII III., vt laudatam supra ALEXANDRI III. *artis medicæ* prohibitionem in omnes omnino *presbyteros*, *diaconos*, omnesque *clericos*, personatum habentes, extenderit, addita excommunicationis ipso iure incurrendæ grauissima pœna in *c. 10. X. ne clerici vel monachi &c.* id quod BONIFACIVS VIII. confirmauit in *c. 1. in 6. cit. tit.* Quæ cum ita sint, quare & religiosi, & in sacris ordinibus, & in dignitate constituti Clerici a medicinæ castris tam seuera lege arceantur, ratio eruenda est. Cum religiosi, vitæ sanctiori ex regulis curatius agendæ mancipati, in canonibus strenue & ad vnguem vsque obseruandis, & in *vita ascetica* in monasterio perficienda omne studium, consilium, mentem denique omnem defigere teneantur: ab omnibus, quibus ab hac sollicitudine auocari possent, rebus sollicite illos abstinere oportet.

Sub physica intelligitur medicina.

Innocentius III. clericis in sacris ordinibus constitutis chirurgia, Honorius III. medicina interdixit.

Ratio prohibitæ medicinæ, 1) religiosis,

Ne igitur, ceu mens eſt ALEXANDRI III. *in cit. c. 3. X. cit tit. occaſione ſcientiæ ſpirituales viri mundanis rurſus actionibus inuoluantur:* ei rei hac prohibitione eſt proſpectum. Quæ quidem

3) ceteris clericis,

cur ad ſacerdotes aliosque ad ſacros ordines & ad dignitatem promotos clericos extenſa ſit; eadem ſubfuiſſe videtur ratio, ne & hi *ſecularibus* ſeſe *negotiis* immiſceant. Neque hæc ſpernenda eſt, cum illa, qua pro aliorum *ſalute* euigilare atque excubare tenentur, cura atque ſollicitudo tam late pateat, tam grauis & tam ampla ſit, vt vnius hominis humeri huic oneri ferendo vix ſufficere videantur, ideoque pluribus ſeſe diſtringere negotiis haud poſſit, ceu pluribus hanc cauſſam argumentis exornat Dn. PARENS *tom. III. iur. eccleſ. prot. p.* 1069. Ne igitur ab iſta cura paſtorali occaſione huius diſciplinæ auocentur, illis ſeuera lege, terrente ipſo excommunicationis fulmine, aditus ad medicinam penitus præcluſus eſt. Huic aliam rationem ſubiungit HONORIVS III. *c.* 10. *X. cit. tit.* vt ſcilicet clerici, poſthabita medicina, ſpretisque omnibus aliis artibus, in vnico theologico ſtudio excolendo, perpoliendo, & ampliando figant cogitationes, vt fides catholica hoc velut inexpugnabili muro circumcincta aduerſariis quibuscunque reſiſtere valeat.

ratio prohibitæ chirurgiæ,

Quare vero inprimis *chirurgia* abhorrere debeant clerici, ratio in promtu eſt, cum illa absque *ſanguinis profuſione* vix exerceatur, hanc vero cane peius atque angue clericos fugere, tam clarum ſit, quam quod clariſſimum. Si quis clericus igitur *artem chirurgicam* exercuerit; irregularis fit, imo in excommunicationem incidit. *c.* 10. *X. ne clerici vel monachi ſecul.* Elegans eſt,

explicatur c. 19. X. de homic.

quem INNOCENTIVS III. in *c.* 19. *X. de homicid.* refert, caſus, vbi monachus ſacerdos *artis chirurgicæ* peritiſſimus gutturis tumorem, quo mulier laborabat, ferro aperuerat, eadem monita, ne vento ſe daret; illa vero, contemto mandato, vento ſeſe exponens diem ſupremum obierat. Vtrum ergo ille *chirurgus & ſacerdos* ſacerdotali officio amplius fungi poſſet, querebatur? Reſpondit Pontifex, *de rigore* quidem ſacerdotalis ordinis exercitio

ipſi

ipſi eſſe interdicendum. Namque non in excommunicationem ſolum *ipſo facto* incurrerat, ſed quoniam rem illicitam tractauerat, ei *homicidium* mulieris *caſuale* ea ratione fraudi fuit, vt tanquam *irregularis* vix ſuum amplius officium exequi poſſe videretur. *c. VIII. & XIII. X. de homicidio.* At enim vero cum excommunicatio, peracta pœnitentia & ſatisfactione, ſolui ſoleat; ac in huiusmodi *homicidio*, ad *caſuale* magis inclinanti, facilis ſit diſpenſatio, vt ex *cit. c.* 8. apparet: INNOCENTIVS III. neglecta canonum ſeueritate, miſericordia ductus in ſacerdotem, qui non *quæſtus* ſed *pietatis* cauſſa, adhibita diligentia accuratiſſima, ſanare mulierem inſtituerat, *miſericorditer agendum* h. e. diſpenſandum in hoc caſu eſſe putauit, vt, peracta digna ſatisfactione, diuina rurſus celebrare poſſet ſacerdos. vid. ANT. DADINVS ALTESERRA *in comment. ad Innocent. III. decret. ad cit. c.* 19. *p.* 568. Quæ omnia etſi ita ſint comparata: pontifex tamen non per *diſpenſationem* ſolum, ſed, quod admodum ſingulare eſt, etiam per *priuilegium*, clericis quandoque huius artis, impune exercendæ, facultatem largiri ſolet; quod ius tamen eo tantum vsque conceſſum intelligi debet, quoad medicinam tractare abſque *inciſione* & aduſtione poſſunt. Momentoſum eſt exemplum, quod habet ANDR. MENDO *de iure Academico L. II. qu. XXX. n.* 367. quo GREGORIVS XIII. ſocietati Ieſu ſub eadem limitatione priuilegium dedit, vt religioſi, ex illa periti medicinæ, ex conſenſu & ſuperiorum auctoritate, deficientibus aliis medicis, medendi artem in quoscunque exercere poſſint. (l) Quamuis vero medicinæ ſtudio tam ſeueris legibus apud proteſtantes haud interdicantur eccleſiæ miniſtri; prohibitionis tamen ratione, qui animæ curam gerunt, alienis diſtringantur negotiis, apud eosdem mili-

Permittit pontifex quandoque ſtudium vel per diſpenſationem vel priuilegium.

Vtrum inter proteſtantes miniſtri eccleſiæ artem ſanandi exercere poſſint.

 tat,

(l) Religioſis non abſolute *artem medendi* interdictam docet FRANCISCVS BELLIZARIVS *in manual. regul. tr. VII. c.* 5. *tr* 4. *n.* 215. *ſq.* niſi medicamen *periculoſum* adhibuerint, vel ad *inciſionem & aduſtionem* proceſſerint.

tat, vt illius artis vſus atque exercitatio ab eorum officio procul merito debeat abeſſe. Quid? quod cum per leges prouinciales in plerisque proteſtantium territoriis ſanandi publice profiteri artem prohibeantur, qui auctoritate publica non ſunt approbati: ad illius profecto exercitium vix ac ne vix quidem ſe legitimare poterunt ſacerdotes.

§. XIII.

Diſcrimen inter medicos animæ & corporis.

Ceterum vti vtriusque *animæ corporisque medici* officium ampliſſimum eſt: ita inter vtrumque maximum diſcrimen intercedit, cum illi *animæ*, hi *corporis* ſaluti proſpiciant. Hanc differentiam ipſe INNOCENTIVS III. conſtituit in ſupra laudato *c.* 13. *X. de pœnit. & remiſſ.* Quoniam vero *corporis* & *animæ* incolumitas omni ratione quærenda eſt; & vtraque per *animæ corporisque medicos* promouetur: hos ad ſpiritualem naturalemque ſanitatem obtinendam coniungendos eſſe, pontifex ſanxit. Quandoquidem anima longe pretioſior eſt corpore: illius in primis curam præferendam eſſe idem cenſuit iſti, quæ pro naturali proſperitate reſtituenda ſuſcipitur, ſollicitudini, & animæ per *pœnitentiæ* ſacramentum iuxta diſciplinam eccleſiæ Romanæ prius conſulendum eſſe decreuit, quam corpori medicina præparetur; ne vbi quis valetudinis debilitatæ rationem habet, *ſpiritualis* abiiciat ſalutis cogitationem. Quæ vt ab ægrotis eo accuratiori diligentia obſeruentur; medicis corporum ſeuera lege

Medici ægrotos ad animæ medicos aduocandos inducere debent.

INNOCENTIVS III *cit. l.* 13. præcepit, *vt cum eos ad infirmos vocari contigerit, ipſos ante omnia moneant & inducant, vt medicos aduocent animarum, vt poſtquam fuerit infirmo de ſpirituali ſalute prouiſum, ad corporalis MEDICINAE REMEDIVM SALVBRIVS procedatur.* (m) Ex quo vero hæc ſanctio poſt plurium annorum interualla adcuratius obſeruari neglecta eſt: illam variis in vſum

(m) Hæc conſtitutio deſumta eſt ex *cap. XXII. concilii generalis Lateranenſis* IV. a. 1215. celebrati, quod habetur apud HARDVINVM *in act. concil. tom. VII. p.* 38.

vſum reuocatam eſſe conciliis, reperimus. Quod factum eſt a. 1429. *in concilio Dertuſano ab* HARDVINO *tom. VIII. p.* 1084. relato, in quo hæc cauta: *Dilectionis debitus ordo peruertitur, ſi medicinæ corporis prius & diligentius quam ſanandis animæ vulneribus, intendatur. Sane licet in ſacro concilio generali fuerit diſtricte præceptum: - - - ipſum tamen tam ſalubre & vtile ſtatutum aut obliuione aut contemtu fruſtrari cernitur debito obſeruationis effectu. Propterea cupientes, quod pro animarum ſalute tam vtiliter dignoſcitur ſtatutum, debita executione potiri; vniuerſis corporum medicis diſtricte præcipimus & mandamus, vt ipſum ſtudeant fideliter obſeruare, ipſis nihilominus ſub excommunicationis pœna, quam incurrere ipſo facto mandamus, vt nullum infirmum vltra tertiam vicem viſitare præſumant, de quo non ſciant, quod in illa ægritudine ſalutare pœnitentiæ ſacramentum ſuſceperit.* (n) Quæ omnia tandem PIVS V. in *bulla anno* 1566. *promulgata* in BVLLARIO MAGNO ROMANO *tom. II. p.* 177. confirmauit & adauxit, in eiusque §. 3. ita decreuit: *Hac noſtra in perpetuum valitura conſtitutione ſtatuimus & decernimus, quod omnes medici, cum ad infirmos in lecto iacentes vocati fuerint, ipſos ante omnia moneant, vt idoneo confeſſori omnia peccata ſua iuxta ritum S. R. E. confiteantur; neque tertio die vlterius eos viſitent, niſi longius tempus infirmo confeſſor ob aliquam rationabilem cauſſam, ſuper quo eius conſcientiam oneramus, conceſſerit, & eius per fidem confeſſoris in ſcriptis factam conſtiterit, quod infirmi, vt præmittitur, peccata ſua confeſſi fuerint.* Mirum vero adhuc cuidam videri poſſet

Quod illuſtratur ex aliorum conciliorum canonibus.

(n) idem a. 1551 in *concilio Narbonenſi can.* 52 & in *concilio Mediolanenſi P. II. conſt. VI. a.* 1565. eſt repetitum, quorum poſterius ab HARDVINO *tom. X. p.* 654., prius vero *tomo eodem p.* 459. exhibetur. Plures adhuc conciliorum, quæ rem præſentem exornant, atque Galliam inprimis concernunt, antiquiores recentioresque conſtitutiones collegit EMANVEL GONZALEZ ad *c.* 13. *de pœnit. & remiſſ. p.* 569. & IO. PONTAS in *dictionar. caſuum conſcient. tom. II. p.* 568.

posset, quare *medicis* præsertim hæc fuerit obligatio imposita, vt de *spirituali* ægrotantis *salute* solliciti, eos ad confitendum inducant, cum ad *ipsos* potius *ægrotos* hæc cura pertineat. Animaduerterant nempe pontifices, (α) hanc ab ipsis plerumque ægris negligi & flocci haberi, ideoque sæpissime contingere, eosdem ingrauescente morbo ipsa debilitate a seria salutis cogitatione deflecti & abstrahi. Præterea (β) haud ignorarunt, quantum medicorum apud infirmos sit auctoritatis pondus, & quantopere eorum ambiant atque sollicitent auxilium. Cum enim illi sanitatis, qua pretiosius nihil mortalibus esse solet, sint moderatores, ideoque quoddam veluti *vitæ necisque imperium* obtineant, vti loqui amat IAN. LANGLAEVS *semestr. Lib. VIII. p.* 591. tantum valent apud ægrotos medici, vt illos ipsis Imperatoribus imperare asserat PLINIVS *hist. Nat. Lib. XXIV. c.* 1. Vnde ille apud TERENTIVM *Andr. act. III. sc. II. v.* 4.

Quare medicis hæc obligatio imposita sit?

Quod iussi, ei date bibere, & quantum imperaui,
Date

& paucis interiectis *v.* 10.

Non imperabat coram, quid opus facto esset puerperæ.

Idem illustrat COVS ille HIPPOCRATES, qui libro de *medico*, *cum in omnibus rebus*, inquit, *multum sit in iustitia præsidii: tum vero medico cum ægrotis nonparum est commercii, cum se ipsos illi subditos faciunt.* Medicorum igitur auctoritatem satis commodam atque opportunam pontifices putauerunt, vt hi non leni solum sermone monitisque amicissimis ægrotos ad *confessionis remedium* capiendum inducant, sed &, si pertinaces sint, animumque obfirment, hos per tres dies visitatos deserant, neque ope, neque medicina eorum valetudini prius succurrant, quam si *animæ* medicos aduocatos fuisse perspectum cognitumque habeant. Interim eiusmodi cum ægris versandi rationem *coactionem moralem* complecti, quilibet mecum facile consentiet, consideraturus, idem esse, externam vim alteri inferre, & vitæ conseruandæ remedia, opem, atque medicum auxilium langui-

Per medicos moraliter ad confitendum coguntur.

dis

dis hæc omnia anhelantibus ſubtrahere. Illuſtri exemplo hoc eſſe poterit illius, quod in *conſcientias ius canonicum* exercet, *imperii.* Dum enim ægrum, qui negligit ſpiritualem pœnitentiæ medicinam, a medicis derelinqui cauet: hoc ipſo per *remedium coactiuum* ægrotum ad ea, quæ ad ſalutem & religionem ſpectant, capienda impellunt; cum tamen *nihil tam voluntarium quam religio ſit, in qua ſi animus aduerſus eſt, iam ſublata, iam nulla eſt.* LACTANTIVS *Lib. V. c.* 14. (o) Quamuis vero conſtitutio, qua medici ægrotum, de confeſſione facienda ſæpius fruſtra monitum & obſtinatum, poſt tertium diem deſerere iubentur, admodum dura videatur: illius tamen ſanctionis verba tam clara ſunt et aperta, vt nihil amplius, quam hoc dicere, reliquum ſit, legem ita eſſe ſcriptam. Itaque recte quidem, me iudice, ſed contra *legem & canonem* illi iudicare videntur, qui ægros, confiteri nolentes, a medicis nunquam derelinqui poſſe defendunt: in qua opinione ſunt THOM. ACTIVS *de infirmitate cap. XLIII. n.* 33. et CASPAR A REIES in *elyſio iucund. quæſtionum campo quæſt. XIII. n.* 4. 5. & quos hic ſequitur doctores. Licet itaque medicum, qui curationem cuiusdam dereliquit, vt ob id mortuus ſit æger, culpæ reum eſſe velit IVSTINIANVS in *§. 6. inſtit. de lege aquilia:* nullius tamen culpæ argui amplius poſſunt medici, ex quo iubentibus pontificum conſtitutionibus ægrum, ſpiritualem medicinam contemnentem, deſerere tenentur. Sanior autem interpretatio ſuadere videtur, hæc de illo caſu, vbi absque *vitæ periculo* medici ægrorum curationem derelinquere poſſunt, omnino eſſe intelligenda. Nam cum omnis explicatio ex *legis ratione* tanquam eius *anima* ſit ſuſci-

Vtrum medici ægrotum, confiteri nolentem, derelinquere poſſint?

(o) Ne dicam talem modum conuertendi, & pœnitentiam agendi eſſe *hypocriticum*, ſeria *contritione* deſtitutum, quam voluntas ſpontanea & agnitione peccatorum languida, fide vero in ſalvatorem confirmata, vnice ſuſcipit, fovet, non vero *coactio indirecta* parit, ei e diametro aduerſa.

ſuſcipienda; huius vero pontificii edicti ratio in eo conſiſtat, vt per medicos ſimul *ſpirituali* ægrotantis *ſaluti* proſpiciatur: illud ita interpretandum eſt, vt ægroti ſalus magis promoueatur, quam in grauius diſcrimen vocetur. Hoc vtique contingeret, ſi derelictus a medico æger, in maximum vitæ periculum incurrens, absque *eccleſiaſtica medicina* decederet. Ne ergo ex huiusmodi periculoſe ægrotantis derelictione *animæ & corporis* ſanitas periclitetur: æger in graui periculo vitæ conſtitutus, quamuis ex quadam peruicacia confiteri nolit, vix a medico negligendus eſſe videtur. Imo hoc caſu potius partes medici eſſe videntur, ægroti animum non quauis ſolum ratione flectere, verum etiam *ex officio* animæ medicos accerſendos curare, quorum eſt, etiam vltro & non aduocatos ægris remedia ſalutis proponere. Ipſam, qua medici ad ægros vocati hos ad confitendum inducant rationem, eleganter explicuit CASP. A REIES *l. c. n.* 8. Cum itaque medicorum auctoritate ius canonicum ægros ad id, vt animæ medicos aduocent, adigere ſtudeat: quare non aliis niſi probatæ fidei ac religionis medicis ad ægrotos acceſſus pateat, iudicatu eſt facillimum. *Infidelibus* enim medicis ad chriſtianorum curationem vocatis & adhibitis, facile perſpexerunt pontifices, fore, vt ſalutare INNOCENTII præceptum negligatur, & veræ animarum ſalutis immemores infirmi fiant. Qua ratione (p) ductus pontifex GREGORIVS IV. *in bulla* anno 1581. promulgata &

(p) Ex eadem ratione etiam *medici hæreſeos* ſuſpecti reprobantur in concilio *Toloſano anno* 1228. celebrato *cap. V.*, quod exhibet LVCAS D' ACHERY *in ſpicileg. tom. I. p.* 711. *Statuimus etiam, quod quicunque fuerint de hæreſis infamia vel ſuſpicione notati, officio medici de cetero non vtantur.* & paulo poſt *cap. eod.* cauetur, *ne hæreticus aut de hæreſi ſuſpectus ad ipſum infirmum poſſit habere acceſſum, cum ex acceſſu talium intellexerimus, nefanda & enormia pluries contigiſſe.*

& bullarii magni tomo II. p. 448. inſerta, (p*) non ſolum omnibus inhibuit & interdixit, ne *poſthac Iudæos vel alios infideles ad chriſtianorum ægrotantium & infirmorum curam vocent, ſeu admittant, aut vocari admittiue faciant, concedant, vel permittant;* ſed & illis qui contra fecerint, grauiſſimam infligendam curauit pœnam, ægrotis quidem ſacramentorum eccleſiaſticorum vſu, & ſic decedentibus eccleſiaſtica ſepultura denegata. Ipſos denique Iudæos infideleſque medicos, qui chriſtianorum curationem ſuſcipere auſerint, *extra ordinem* puniendos conſtituit.

§. XIV.

Pœnam excommunicationis medici, Innocentii præceptum non obſeruantes, incurrunt.

Quæ omnia cum clare doceant, hanc medicis legem eſſe ſcriptam,(q) vt *de coniungendis cum ægrorum curatione animæ medicis* ſint ſolliciti: arctiori tamen adhuc obligationis vinculo, pœna grauiori addita, conſtringendos medicos ius canonicum conſtituit. INNOCENTIVS III. enim *c. 13. X. de pœnitent. & remiſſ. Si*

(p*) Hac bulla GREGORIVS III. conſtitutionem *concilii Quiniſexti* in vſum reuocauit, qua fuerat ſancitum, ne quis clericus vel laicus Iudæos in infirmitate ſub excommunicationis vel ſuſpenſionis pœna ad ſe vocet, & ab illis medicinam accipiat, quæ ſanctio apud HARDVINVM *tom. III. p.* 1663. reperitur, ex qua *c.* 13. *C.* 28. *qu.* 1. in GRATIANI *decretum* eſt relatum.

(q) Quamuis inter proteſtantes medicis iſta iuris canonici obligatio nulla lege impoſita ſit: eorum officio tamen conuenit, ægrotantis æternæ ſaluti piis monitis conſulere, & vbi inprimis ex vi morbi vitæ periculum imminet, id familiaribus eius ac domeſticis mature ſignificare, vt hi de aduocandis animæ medicis curam ſuſcipiant. Hanc ſpiritualis ægrorum ſalutis ſollicitudinem ad medicos pertinere docet PHIL. IAC. SPENERVS in theologiſchen Bedencken *tom. IV. c. VII. art. III. ſect. XII. p.* 384. Dabey einen Chriſtlichen medico unverboten, vielmehr gantz anſtändig iſt, ſeinen patienten, die er Zuſpruchs bedörftig befindet, auch Chriſtlich zu zuſprechen, damit ſie ſich zu GOtt recht wenden, von dem aller Seegen der Artzeney kommen muß.

Si quis autem medicorum, inquit, *huius nostræ constitutionis, postquam per prælatos locorum fuerit publicata, transgressor exstiterit: tamdiu ab ingressu ecclesiæ arceatur, donec pro transgressione huiusmodi satisfecerit competenter.* Qui ab *ingressu ecclesiæ* arcentur, hoc ipso ab omni exclusi sacrorum vsu ius communionis cum christianis amittunt, atque ita pro *excommunicatis* habentur. Hanc pœnam probauit, & nouis accessionibus adauxit PIVS V. in supra (*§. XIII.*) laudata bulla: *quod si qui medicorum præmissa non obseruauerint, vltra pœnas in dicta constitutione* (INNOCENTII III.) *contentas, quas incurrere declaramus, perpetuo sint infames, & gradu medicinæ, quo insigniti erant, omnino priuentur, & a collegio seu vniuersitate medicorum eiiciantur, & pœna etiam pecuniaria arbitrio ordinariorum, vbi deliquerint, mulctentur.* Medicis itaque, qui INNOCENTII decretum non obseruant, quæ maxima iuris canonici esse solet, pœna est statuta, cum excommunicatio pro *malo malorum* habeatur apud HARDVINVM *tom. IX. p. 50.* & *præter illam ecclesia, non habeat, vltra quid faciat. c. X. de iudiciis.* Huius pœnæ rationes egregie explicantur in *concilio Toletano P. IV. c. I.* apud *EVNDEM tom. X. p. 1815. Graue profecto, aiunt patres, & incomparabile dammum est, extra communionem sanctorum esse, Dei optimi maximi gratia, spirituali eiusdem protectione, Christi meritis, & demum ecclesiæ suffragiis & sacramentorum vsu priuari. Hæc omnia facit excommunicatio, quæ pœnarum omnium grauissima, formidabilissimaque, vt christianis minime contemnenda, sed potius summo cum tremore pertimescenda.* Quæ pœna medicis, quorum est quotidie inter homines versari, eo grauior & fere intolerabilior videtur, quod tanquam excommunicati extra omnem societatem ciuilem constituti, & iam in alio mundo ab omni hominum consuetudine ac commercio viuere, & artem sanandi deserere cogantur. Ita enim *capitularia* REG. FRANC. apud STEPH. BALVZIVM *Lib. V. cap LXII. & vt sciatis, qualis sit modus istius excommunicationis, in ecclesiam non debet intrare, nec cum vllo*

medicis admodum noxiam.

chri-

christiano cibum vel potum sumere, nec eius munera quisquam accipere debet, vel osculum porrigere, nec in oratione se iungere, vel salutare, Vnde fit, vt excommunicati pro abiectissimis, instar pestis cuiusdam fugiendis, habeantur, & in publico omnium contemtu sint, ideoque summam infamiam contrahere dicantur; quam infamiæ notam medicis, legem sibi ab INNOCENTIO III- scriptam negligentibus, PIVS V. inussit. Tandem quemadmodum excommunicati ab omnium munerum publicorum exercitio excluduntur, vt ex variis conciliis euictum dedit *vener. dn.* PARENS in *diss. de statu excommunicat. ciuili §. XXXV*: ita PIVS V. hanc medicis pœnam indixit, vt quo insigniti erant medicinæ gradu, priuentur, & a collegio medicorum eiiciantur. Cum vero legis cuiusque sanctio pœnalis de eodem casu, quem ipsa legis constitutio indigitat, intelligenda sit; pontificio decreto autem caueatur, vt medici ægrotos, *quibuscunque morbis* laborent, ad animæ medicos aduocandos inducant (*§.* I.): dubium non est, quin ad *omnes morbos*, in quibus medici illas admonitiones negligunt, *sanctio pœnalis* pertineat. Quamuis vero per morbos non quamlibet imbecillitatem & aduersam valetudinem, sed illam, ex qua sanitas grauius quodammodo adfligitur, intelligendam esse putem; quod ipsius PII V. bulla innuit, quæ de medicis, ad *infirmos in lecto iacentes* vocatis, loquitur: cauendum tamen, ne sententiam illius constitutionis nimis iusto restringentes, medicos in *periculosis* tantum *morbis* ista pœna teneri statuamus, in quo ACTIVS *de infirm. P. II. p. 217. n. 6.* lapsus esse videtur. (r) Quis enim morbus tam leuis, quin præter spem & opinionem ingrauescere, & mortem inferre possit? Quis ægrotus adeo extra omne vitæ periculum positus est, quin leui casu in maximum discrimen incidere possit? Denique quo maior

ad omnes morbos pertinet hæc obligatio pœnal

(r) Quam sententiam cum FILLIVCIO & SVAREZIO etiam amplectitur FRANCISCVS PELLIZARIVS in *manual. regul. tr. V. c. 3. Sect. 1. n. 11.*

ior huic PII V. constitutioni auctoritas accederet, & illa absolute in vsum deduceretur: pontifex in §. 6. sanxit, vt *nullus posthac vbique locorum in medicina doctoretur, aut ei quomodolibet medendi facultas a quouis collegio & vniuersitate concedatur, nisi omnia in hac praesenti constitutione contenta medio eorum iuramento confirmarint.* Ipsa iurisiurandi, quod doctores promoti praestant, formula, quam PAVL. ZACCHIAS in *quaest. medico legal. l. VI. tit. I. qu. IV. n.* 9. suppeditat, haec est. *Omnes qui ad manus meas deuenient, primum ad poenitentiae sacramentum suscipiendum hortabor: alias post tertiam diem, nisi confessi fuerint, non redibo.* Pergit autem PIVS V. & ad eo maius robur constitutioni praedictae adiiciendum, haec §. 7. addit, cauetque, *vt ordinarii iuramentum praedictum a medicis iam promotis seu licentiam medendi habentibus, omnibus iuris remediis exigant, neque aliquos ad medendum in ciuitatibus, & dioecesibus praedictis admittant, nisi eis constiterit, eosdem iuramentum huiusmodi praestitisse, & contumaces, & iurare & iuramentum iam praestitum exhibere recusantes, gradu medicinae & omnibus priuilegiis eisdem medicis, tam coniunctim quam diuisim eis & eorum cuilibet concessis per quosuis etiam Romanos pontifices, priuent, & ab ingressu ecclesiae arceant, donec resipuerint.* Tantae curae PIO V. fuit *animae corporisque medicorum coniunctio*, vt quacunque fieri ratione posset, illam in vsum & exactam obseruantiam deducere studuerit. (s) Cum vero medici seculares personae sint, eorumque studium caussam secularem habeat: illud prorsus singulare esse videtur, quod pontifices illis leges praescribere, eorum officium determinare, eosque sanctionibus poenalibus constringere sibi sumserint. Verum enim vero innumeris aliis exemplis constat, quam variis sub coloribus ad seculares personas legislatoriam potestatem pontifices extenderint, & ex eo, quod sollicitam animae curam

iuramento obstringendi sunt medici de hac sanctione seruanda.

Ex quo fundamento ius canonicum sibi iurisdictionem in medicos vindicet.

(s) Curandum praeterea erat, vt graui morbo adflicti inducerentur ad *opera pietatis*, vti vocantur, exercenda, per *legata ad pias caussas*, quae rursus *remedium animae* esse creduntur.

curam agere dicantur, de omnibus, quæ ad hanc quacunque ratione pertinere videntur, per leges disponendi ius sibi adscripserint. Duplici enim gladio ecclesia instructa esse dicitur, altero *spirituali*, altero *seculari*. Illo quotidie vtitur; hunc in subsidium stringit, vbi caussa *pietatis* vel *euitandi peccati* subest, sub qua prætexta ratione potestatem ad *secularia* transfert. Similis est, prætextus, quo ius canonicum hoc loco vtitur, spirituali ægrotantis saluti ante omnia consulendum præcipiens, medicosque obstrictos esse decernens, vt languidos de euitando peccato, in quod per contemtum salutaris confessionis & pœnitentiæ medicinæ incurrere dicuntur, sedulo adhortentur.

§. XV.

Quum itaque *animæ corporisque medicum* ad obtinendam spiritualem atque naturalem languentis sanitatem coniungendum esse, statuat ius canonicum: vtriusque inter medicinam maxima quoque intercedere debet harmonia, nec a medicis quicquam, quod *animæ salutem* læderet, ad promouendam corporis incolumitatem est adhibendum. Prima igitur atque summa illorum a iure canonico data lex est; *darent medici operam, ne quid per naturalem medicinam spiritualis ægrorum salus incommodi capiat.* Hoc ipsum ab *Innocentio III.* cautum legitur in *c.* 13. *X. de pœnit. & remiss. Ceterum cum anima multo pretiosior sit corpore; sub interminatione anathematis prohibemus; ne quis medicorum pro corporali salute aliquid suadeat, quod in periculum animæ conuertatur.* Cum illud principium iuris canonici plane vniuersale sit, vt omne id, ex quo animæ periculum metuendum est, reprobetur atque damnetur, eoque nomine etiam pacta, transactiones, iuramenta pro nullis atque inualidis habeantur: quare medicamina cum animi sanitate pugnantia prohibita sint, ratio ex alto non est accersenda. Per *anathema* pontifex *in cit. cap.* nihil aliud, quam *excommunicationem grauissimam* indigitare voluit, cum qua olim, ex Judæorum more, plures solennes execrationum & anathematis

Nulla medicina in periculum animæ vergens a medicis suadenda est.

formulæ coniunctæ erant, ideoque ipſa excommunicatio gravior ſæpiſſime *anathema* dicebatur. INNOCENTII III. ſanctio repetita eſt in *concil. Narbonenſi* a. 1695. habito *cap. XVI. in f.* apud HARDVINVM *act. concil.tom. XI. p.* 18. *Ne pro terreno in homine deturpetur, quod ad imaginem Dei effectum eſt, cum anima longe corpori præſtet, pro quacunque infirmitate corporis ſananda ſub interminatione diuini iudicii inhibemus medicis, remedia ordinare, per quæ ad peccatum mortale inuitari poſſit ægrotus.* Inter damnata medicamenta ab AVGVSTINO in *c.* 6. *C.* 26. *qu.* 2. (I) omnes *ligaturæ* referuntur & *remedia, quæ medicorum quoque diſciplina condemnat, ſiue in præcantationibus, ſiue in quibusdam rebus ſuſpendendis atque ligandis, vel etiam ſaltandis quodammodo, non ad temperationem corporum, ſed ad quasdam ſignificationes aut occultas aut etiam manifeſtas, quæ eminentiori nomine phyſicam vocant, vt quaſi non ſuperſtitionem implicare, ſed naturæ prodeſſe videantur;* id quod exemplo idem illuſtrat, ſi cui ſingultienti dicatur, vt dextera manu ſiniſtrum pollicem teneat. Non ſine ratione AVGVSTINVS iſtam ſuperſtitionem in ſequentibus deteſtatur, cum vera religio illam abhorreat, & hac capti, non contemnendum animæ periculum incurrere poſſint. Huiusmodi per præſtigia ſanandi rationem & AVGVSTINI temporibus & ſequioribus ſeculis Chriſtianis admodum familiarem fuiſſe, tot patrum & epiſcoporum querelæ docent, totque concilia teſtantur, quibus horum ſuperſtionis plenorum vſus penitus reprobatus damnatur. Querelas eiusmodi etiam alibi mouet AVGVSTINVS *ſerm. CCCVIII. de martyre Stephano oper. tom. V. p.* 1274. *edit Pariſ. Aliquando,* inquit, *ægrotat fidelis, & ibi eſt tentator. Promittitur illi pro ſalute illicitum ſacrificium noxia & ſacrilega ligatura, nefanda incantatio, magica conſecratio promittitur.* Idem *c.* 15. *C.* 26. *qu.* 7. admonet ſacerdotes, vt doceant fideles, magicas artes incantationesque infirmitatibus hominum nihil remedii poſſe adferre. Vnde ELIGIVS *Nouiomenſis*

Ad reprobata remedia pertinent (1) artes magicæ.

sis episcopus in tr. de rectitudine cathol. conuersat apud CAROLVM COINTIVM *annal. ecclesiast. Francorum tom. III. p.* 484. *n.* 28. *Ante omnia*, inquit, *illud denuncio atque contestor, vt nullas paganorum sacrilegas consuetudines obseruetis, non coragos, non diuinos, non sortilegos, non præcantatores, nec pro vlla caussa aut infirmitate eos consulere vel interrogare præsumatis, quia qui facit hoc malum statim perdit baptismi sacramentum.* Quos ille per *coragos* intelligat, illustrat COINTIVS *c. l.* eosque ἀπὸ τοῦ καρου i. e a *sopore graui*, quem huius notæ homines suis præstigiis inducere solent, nominatos putat. Pergit vero ELIGIVS apud EVNDEM p. 488. *Præterea quoties aliqua infirmitas superuenerit, non quærantur præcantatores, non diuini, non sortilegi, non coragi, nec per fontes, aut arbores, vel biuios diabolica philacteria exerceantur.* (II) Philacteria prohibita quoque sunt, quæ antiquitus plerumque erant *amuleta*, ad arcendos pellendosque morbos adhibita, quæ docente IOSEPHO NERIO *analect. L. II. c. VIII. thesauro iur. Rom. tom. II. p.* 402. inserto, medicis olim admodum vsitata fuerant. Illorum origo antiquissima est, eaque nec Aegyptiis, nec Hebræis incognita fuerunt, ceu euictum dedit HERMANNVS WITSIVS in *Aegyptiacis L. I. c. IX.* Locus notatu dignus est, quem hic ex auctore Arabe ABENEPHIO adducit, quo *philacteriorum* indoles egregie illustratur. *Erat*, inquit, *frequens in Aegypto vsus philacteriorum variis imaginibus insignitorum, queis se fortunatos esse futuros credebant; queis adiungebant statuunculas quasdam, quas auertentes nuncupabant, quas nunc collo, pectore, manibus portare, nunc in angulis domuum aliisque locis veluti custodes eorum collocare solebant.* Hi superstitiosi medendi mores ex gente in gentem transmigrarunt, & apud Francos & Germanos in Christianismum irrepserunt. Hinc in *indiculo superstitionum & paganiarum capitulari, Carolomanni adiecto*, apud BALVZIVM *capitul. Reg. Francor. p.* 151. referuntur *philacteria & ligaturæ.* Tametsi quidem in variis capitularibus presbyteris, vt de extirpandis, quæ ex *paganorum ritu* supererant, philacteriis solliciti essent, fuerit iniunctum: adeo diffi-

2) Philacteria.

difficulter tamen opprimi potuerunt, vt & ipsi sacerdotes eadem superstitione essent infecti. Statutum itaque *capit. 72. Libr. VI.* apud EVNDEM *p.* 934., *vt clerici vel laici philacteria vel falsas scriptiones aut ligaturas, quæ imprudentes pro febribus aut aliis pestibus adiuuare putant, nullo modo ab illis vel a quoquam christiano fiant, quia magicæ artis insignia sunt.* Variis deinde conciliis *philacteriorum vsus* sub anathematis fulmine damnatus est, vt in *concilio Laodicensi* in *c.* 4. *C.* 26. *qu.* 5. & *a* GREGORIO II. in *concilio Romano cap.* 12. apud HARDVINVM *tom. III. p.* 1465.

§. XVI.

3) Oleum S. Pari ratione (III) medici *oleo sancto* abuti censentur, qui illo ægrotos in vim medicamenti intingunt. ACTIVS *de infirmit. cap. XLIV. n.* 27. Reperiuntur tamen quædam per *oleum benedictum* factæ curationis documenta. Eius rei exemplum est apud TERTVLLIANVM *ad Scapul. c.* 4. vbi Proculus christianus Seuerum Imperatorem *oleo sancto* curasse dicitur. MARTINVM oleum ad diuersas morborum caussas necessarium, sicut eius temporis consuetudo fuerat, benedixisse refert SVLPIC. SEVERVS *dial. III. cap. III.* Testis est GREGORIVS TVRONENSIS *lib. I. historiar. c. XLI.* Artemium quendam vi febrium correptum a S. Nepotitano visitatum & *sancto oleo* perunctum sanitati redditum esse. Quibus rebus demum effectum est, vt hoc per *oleum benedictum* peractæ medicinæ genus vbique fere inualuerit, & medici *sanctum oleum* a sacerdotibus expetierint diligenter & fere quotidie. Tandem hoc variis conciliis improbatum, & potissimum concilio *Moguntino can. XXVI.* cautum est, *vt presbyteri chrisma sub sigillo custodiant, & nulli sub prætextu medicinæ vel maleficii donare inde præsumant; quodsi fecerint, honore priuentur*, id quod *in concil. Arelatensi c. XVIII.* repetitum. Cum porro (IV) illa medicamina, quibus æger ad peccandum vel delinquendum inuitatur, cum religione & pietate pugnent, ideoque animæ detrimentum inferant: medici tale quid ad recuperandam ægrotantis sanitatem

sua-

ſuadere, ſub *anathematis* pœna prohibentur. Quamuis enim omnibus modis valetudinis ratio habenda,& pro vitæ conſeruatione laborandum ſit: eiusmodi tamen remediis, quæ diuina præcepta lædunt, nullo vnquam tempore vtendum; cum non horum ſolum virtus,& in ſanandis ægris efficacia plerumque dubia ſit ac incerta, ſed & alia remedia, quorum naturali vi idem efficitur, vix ac ne vix quidem deeſſe ſoleant. Reprobatorum remediorum cenſu merito *ſcortatio* habetur ad alicuius morbi curationem & ad euitandum mortis periculum præſcripta.Quæ cum prorſus illicita ſit: medicus non ſolum peccat, ſi illam aperta fronte ſuadet, verum etiam ſi hanc ad ſanitatem aliquid conferre, quacunque ratione affirmat. vid. PAVL. ZACCHIAS *quæſt. medico legal. l. VI. tit. I. quæſt. V.* Si vero apud quosdam ægrotos hoc remedium præ ceteris reprobandum eſt: profecto clericos eſſe puto, quibus cum in genere omni omnino concubitu interdicatur, illos eo magis hoc loco ab illo abhorrere oportet. Laudi igitur epiſcopo Eboracenſi ducitur ab ANT. DADINO ALTESERRA *ad decretal. Innocent. III. c.* 13. *X. de pœnit.*, quod vitæ ſalutem contemſerit, proponentibus medicis, quod non conualeſceret, niſi per coitum. (V) Tandem cum medicorum præcepta, vti iam dictum, ægrotos ad peccandum prouocare non debeant: nullum medicus remedium ad conſeruandam mulieris prægnantis vitam atque ſanitatem proponat oportet, quod *abortum* vlla ratione procurare poſſit. (s*) Vtrum mulier per eiusmodi medicinam ſuaſu medici fœtum velut vitæ eius inuaſorem licite expellere queat, erudite diſputat IO. PONTAS in *dictionario caſuum conſcient.* v. *abortus*

4) Scortatio.

5) Abortus procreatio.

G

(s*) Ne medici eiusmodi partui aduerſa medicamina mulieribus admouerent, iam olim iureiurando obſtricti ſunt; id quod docet formula iurisiurandi apud HIPPOCRATEM *p.* I. ὁμοίως δὲ ἐδὲ γυναικὶ πεσσὸν φθόριον δώσω. *Neque ſimili ratione mulieri peſſum ſubdititium ad foetum corrumpendum exhibebo,*

ortus, casu II. Multos auctores hoc loco distinguere docet, vtrum partus *animatus* sit *nec ne?* Si enim fœtus *nondum animatus* est, mulierem eiusmodi medicinam salua conscientia adhibere posse, alii censent: quod tamen alii negant, vbi partus est animatus. Ipse vero reiecta hac distinctione, quam & reiiciendam & exterminandam esse, iam olim docuit vener. dn. PARENS *diss. de cæde infantum in vtero*, nullo plane tempore eiusmodi remedio vtendum esse, recte decidit. Nulla enim profecto remedia minus secura sunt quam *abortiua*, quibus ipsa mater in vitæ discrimen plerumque incurrit, ita vt abortus vix procurari possit, quin & fœtui iuxta atque matri vis inferatur. Accedit, quod variis conciliis prohibitum sit, fœtus conceptos abigentia medicamenta dare, quorsum pertinet constitutio *concilii Quinisexti can.* 91. apud HARDVINVM *tom. III. p.* 1694. *Eas* (personas) *quæ dant abortionem facientia medicamenta, & quæ foetus necantia venena accipiunt, homicidæ pœnis subiicimus;* id quod repetitum *concilio Ilerdiensi c.* 2. apud EVNDEM *tom. II. p.* 1064. Omnium vero clarissime ex *bulla* SIXTI V. anno 1558. publicata, & *tom. II.* BVLLARII MAGNI *p.* 648. inserta elucet, eiusmodi medicorum consilia atro calculo notari. Pontifex enim primo in genere illius criminis atrocitatem ostendit, &, *Quis non detestetur*, inquit, *tam execrandum facinus, per quod nedum corporum, sed quod grauius est, etiam animarum certa iactura sequitur?* Cum vero medici remedium in fraudem animæ vergens ægris præscribere ab INNOCENTIO III. in *c.* 13. *de pœnit.* vetentur: illis quoque remedia, abortum promouentia, dare prohibitum esse, facile liquet. Deinde pontifex clarius §. 7. ita decernit: *omnes, qui vel quæ veluti principales, vel vt sociæ consociæque ad tale facinus committendum opem, consilium, fauorem, potionem, vel alia cuiuscunque generis medicamenta scienter dederint, ac etiam scribendo litteras priuatas, vel apochas, vel alias verbis aut signis iuuerint, aut consuluerint, vltra supra dictas pœnas, ipso facto, ex nunc prout ex tunc excommunicamus, & prout excommunicatis declaramus.* Idem GREGORIVS

quæ variis conciliis reprobatur.

GORIVS XIV. a. 1591. per bullam, quæ in BVLLARIO M. *tomo eod. pag.* 709. habetur, confirmauit, eosque, qui vel auxilium vel consilium ad fœtus expellendos dederint, pœnis ordinariis subiecit, vt ideo dubii nihil supersit, quin eiusmodi medicorum consilia penitus pro reprobatis sint habenda.

§. XVII.

Quamuis itaque nullum remedium, ex quo animæ salus in discrimen vocatur, ægrotis sit adhibendum, & ecclesiasticæ medicinæ naturalis aduersari haud debeat: contingit tamen quandoque, vt medica consilia non possint non quodammodo & apparenter cum ecclesiæ præceptis pugnare. Etsi enim *ieiunium* pro peccatorum remedio indictum ab ecclesia atque statutum sit: medici tamen, vbi sanitatis ratio id postulat, annuentibus ipsis canonibus, aliquid contra illud statuere possunt. In quibus morbis id ab illis fieri possit, & quam prouide & caute in eiusmodi consiliis dandis procedere debeant; medicorum officium instruit P. ZACCHIAS *Lib. V. tit. V. qu. V.* Agnoscit AMBROSIVS *c. 21. de consecrat. D.* 5. medicinæ præcepta a ieiunio reuocare, quod nec ex *iuris canonici* mente improbandum esse videtur, cum ægrotus non religionis contemtu, sed *necessitate* vrgente ab *ieiuniorum* obseruantia excludatur. TIMOTHEVS igitur *Alexandrinus episcopus* interrogatus, vtrum ægrotus ieiunii legem seruare teneatur, in *responsis canonum* apud HARDVINVM *tom. I. p.* 1194. *Excogitatum est*, inquit, *ieiunium*, *vt corpus humile reddatur. Si ergo corpus in humilitate & imbecillitate versatur, debet cibi & potus, quantum potest, esse particeps.* Cum ergo ipsi ægroti ieiunia frangentes haud redarguantur: multo minus medicis tale quid suadentibus improbandum esse puto. Quid quod si ægrotus se vel maxime voto, cuius sanctissima esse solet obligatio, ad ieiunium obstrinxerit: non prohibentur tamen medici, vbi ratio valetudinis id postulat, aliquid eiusmodi ieiunio aduersum præcipere, cum & ipse ægrotus illud negligens voti reus

Vtrum medici aliquid contra ieiunium statuere possint?

non habeatur. *c.* 4. *X. de reg. iur.* Fuerunt quidem, qui singularem aucupantes sanctitatis pietatisque speciem, valetudinem debilitatam spernentes nefas iudicarunt, sanitatis ergo ieiunium negligere. Laudi illud tribuitur *reginæ Scotiæ* MARGARETHAE *in actis sanctor. d.* 10. *Ian. tom. I. p.* 332. quod per nimiam abstinentiam grauissimæ infirmitatis incurreret molestiam. Verum enim vero qui ex eiusmodi inani zelo a ratione sana alieno ieiunant, vbi ex ieiunio morbus aut mors facile contingere potest, hos magis peccare quam mereri, vel potius *pie agere* recte censuit ACTIVS *c. l. cap. XLIII. n.* 25.

§. XVIII.

Vtrum mortem ægris annunciare medici debeant.

Cum medici ægrotos ad confitendum inducere ac persuadere obligati sint; persuasio autem in repræsentatione plurium motiuorum consistat, quibus aliquis ad agendum determinatur: sequitur, vt & medici ægroto omnia ista *motiua*, quibus voluntatem eius ad confessionarios aduocandos flectere possint, proponere teneantur, adeoque quia nulla re facilius, quam imminente vitæ periculo ad æternæ salutis cogitationes adduci solent ægrotantes, hoc inprimis *motiuo* medicus vti, & si ægrotus in vitæ discrimine versatur, hoc ei mature annunciare tenetur, vt hoc mortis nuncio perculsus, de animæ medicis mature aduocandis sollicitus sit. Quod si vero æger iam confessus; medici obligatio, vi cuius illum ad confitendum inducere debebat cessat, ideoque nec illum de imminente mortis periculo certiorem reddere obstringitur ex sententia. ACTII *de infirm. c. XLV. n.* 26. *& seq.* (t) Quinimo eiusmodi mortis instantis annunciatio prouide & cum iudicio a medico facienda, ne nimia animi perturbatione morbus ingrauescat, & sic mortem accelerandi occasionem det. Hinc medicorum facile princeps HIPPOCRATES

præ

(t) Quod sola hominis *conuersio* confessione & *pœnitentia tali auriculari* perficiatur, nec quicquam præterea desideretur; quod cum f. scriptura haud congruit.

prænotion. sect. I. ægrotos diligenter potius hortandos esse censet, ne animo nimium perturbentur. *Ipsi*, inquit, *ægri ob affectionem doloris plenam animum despondentes, vitam cum morte commutant.* Quodsi vero ipse æger rationem suique morbi statum a medico anxie sciscitetur, huius officio congruit, eundem de omni periculo fideliter instruere.

§. XIX.

Quinam sint animæ medici?

Sed haec hactenus de medicorum officio ipsis INNOCENTII III. auctoritate imposito. Quoniam vero cum illis in ægrorum sanatione *animæ medicos* coniungendos esse, ius canonicum præcipit: quinam hi sint, paucis dispiciendum. Quandoquidem *animæ medici* suscipiendæ *confessionis* ergo ad ægrotos aduocantur: eiusmodi clerici accersendi sunt, quibus confessiones audire, & pœnitentiæ sacramentum administrare fas est. Qua potestate cum non omnes clerici, sed *presbyteri* gaudeant; ab his inprimis animæ medicinam petere ægrotos oportet. Neque tamen quemlibet sacerdotem acciere sufficit, sed cum PIVS V. in supra laudata bulla *idoneo confessori*, tum INNOCENTIVS III. in *cit. c.* 13. *proprio sacerdoti*, h. e. parocho, peccata confitenda esse iubet. Confessionarii nimirum instar *iudicum* iuxta iuris canonici principia habentur, qui de delictis, quorum confitens se ipsum reum facit & agnoscit, iudicant, pro arbitratu ac auctoritate pœnitentiam imponunt, & tandem *absolutionis* vel *condemnationis sententiam* ferunt. Coram illis igitur quoddam reuera *forum pœnitentiale* enatum est, in quo quandam *ordinariæ iurisdictionis* speciem in omnes illius, cui præfecti sunt parochiæ, fideles exercent. Vti vero omnis iurisdictio intra terminos præscriptos se continere debet, ita illa quoque sacerdotum, quæ in *foro pœnitentiali* sese exserit, iurisdictio parochiæ limites non egreditur, & tantum in subditos h. e. *parochianos*, exercetur. Cum itaque competens parochianorum iudex atque confessionarius *parochus* sit: parochiani ægrotantes proprium parochum confessionis faciendæ ergo aduocare tenen-

Parochi aduocandi sunt ad ægros.

 tur.

tur. Quod adeo verum eſt, vt abſolutio, ab incompetente presbytero data, eadem ratione pro nulla declaretur, qua ſententia, ab incompetente iudice lata nullius habetur momenti atque valoris. *c.* 4. *X. de pœnit. & remiſſ.* In cuius rei euidentiſſimam probationem *concilii Tridentini* ſanctionem, quæ *ſeſſ. XIV. cap. VII. de caſuum reſeruat.* habetur, adferre liceat. *Quoniam igitur natura & ratio iudicii illud expoſcit, vt ſententia in ſubditos tantum feratur: perſuaſum ſemper in eccleſia Dei fuit, & veriſſimum eſſe, ſynodus hæc confirmat, nullius momenti abſolutionem eam eſſe debere, quam ſacerdos in eum profert, in quem ordinariam aut ſubdelegatam non habeat iurisdictionem.* Quamuis itaque languidi parochos ad ſe inuitare teneantur: ordinarium tamen confeſſionarium præciſe adhibere, non obſtringuntur, ſed quendam ex parochis, in quo præ reliquis fiduciam collocant, eligendi illis libertas competit; cum omnes parochi ordinaria *ligandi* atque *abſoluendi* facultate polleant. Quam eligendi mutandique confeſſionarii libertatem cum ipſi pontificii indulgeant; mirum ſane videtur, quare plures in Proteſtantium eccleſiis hanc tantopere reſtringant, & parochianis haud permittant, apud alium ex eadem eccleſia, relicto priori, confiteri, aut alium in morbis ad ſe vocare. Vt enim taceam, *ius* illud *bannarium*, ex quo quilibet confeſſionarius confitentem ſibi quaſi vindicare cupit, ac impedire, quominus apud alium ex eadem parochia confeſſionem deponat, ratione ſufficiente deſtitui: meminiſſe illos oportuiſſet, confeſſionem nullam ex principiis Auguſtanæ Confeſſionis *iudicis eccleſiaſtici competentiam* deſiderare, ſed ſoli Deo fieri, eamque ſolaminis petendi ergo ſacerdoti declarari. Quo vero modo ſincera animi pectorisque declaratio ei fieri poterit, in quo quis nullam ponit fiduciam? Quo quis animo ab eo ſolatium efflagitabit, cui non confidet? Quæ omnia minus inuicem congruere ac cohærere, cum plenius docet *vener. dn.* PARENS in *iure paroch. S. IV. c.* 1. §. *XII.* tum elegans eam in rem ORIGINIS ſententia eſt, in *Pſ. XXXVIII. homil.* 2. quam illo

Aegroti aliquem ex parochis confeſſionarium eligere poſſunt.

tempore

tempore tulit, quo confeſſionis ſumma erat libertas. Ait enim: *Tantummodo circumſpice diligenter, cui debeas confiteri peccatum tuum: proba prius medicum, cui debeas cauſſam languoris exponere, qui ſciat infirmari cum infirmante, flere cum flente, qui condolendi & compatiendi nouerit diſciplinam: vt ita demum, ſi quid ille dixerit, qui ſe prius & eruditum medicum oſtenderit & miſericordem, ſi quid conſilii dederit, facias & ſequaris.*

§. XX.

Ceterum vbi *parochi* copia haberi nequit, quemlibet etiam alium eccleſiæ miniſtrum ad ægrotos aduocari poſſe, non dubitandum: id quod etiam de iure canonico verum eſt, ſecundum cuius ſententiam in mortis articulo confeſſores non attenduntur, ſed quilibet *presbyter* quemlibet agonizantem, & pœnitentiæ ſigna edentem, etiam in caſibus, papæ vel epiſcopis reſeruatis, abſoluere poteſt. CLAVD. FLEVRI *inſt. iur. can. P. II. c. IV. §. III.* Illud ipſum illuſtre ac manifeſtum eſt, ex *concilio Nemauſenſi* apud HARDVINVM *tom. VII p.* 913. quo ita cautum: *nolumus tamen, quod prædicti fratres* (h. e. minores & prædicatores) *confeſſiones infirmorum audiant absque licentia proprii ſacerdotis, niſi infirmis mortis periculum immineret.* Idem decernit *concilium Arelatenſe c. XXI.* apud EVNDEM *tom. cit. p.* 732. *Et quoniam parochialibus presbyteris curam animarum habentibus ſpecialiter & præcipue cura commiſſa eſt animarum: ſtatuimus, inhibentes, quod infirmantium confeſſiones non niſi per ipſos parochiales presbyteros, ſi haberi potuerint; vel per alios presbyteros ſeculares & religioſos de ipſorum licentia audiantur, quam licentiam dari volumus & præcipimus ab iisdem liberaliter & libenter, cum fuerint requiſiti.* Imo quamuis abſoluendi a peccatis auctoritas ad *ſacerdotes* ſolos pertineat: tamen cum pœnitentiæ ſacramentum morientibus pœnitentibus, vt *baptismus* categumenis, abſolutæ neceſſitatis eſſe credatur; vrgente mortis periculo a *diaconis* etiam eandem impertiri poſſe, ex iuris canonici principiis tuetur IO. MORINVS *de adminiſtr. pœnit, ſacram. lib. VIII. c. XXIII.* Id quod eo magis hoc iure obtinet, cum

In defectu parochi etiam alius aduocari poteſt.

idem

idem olim quoque in lapsis pœnitentiam agentibus, & in mortis discrimine positis, obseruatum fuisse, moneat CYPRIANVS *ep. XIII. vt si presbyter non repertus fuerit, & vrgere exitus cœperit, apud diaconum quoque exomologesin facere delicti sui possint, vt manu eis in pœnitentiam imposita veniant ad dominum cum pace.* (u) Vtrum vero omnibus clericis deficientibus, necessitate exigente, medicus seu alius *laicus* confessionarii spartam suscipere, & animæ medici officio defungi possit, dubium vel maxime videtur. Si ex protestantium quidem principiis quæstio soluenda; decisio in promtu est. Cum enim omnis confessionis vis in eo posita sit, vt Deo ex animo fiat, ceteroquin vero cuilibet christiano declarari queat: nihil impediet, quo minus medicus animæ medici munia suscipiat, vt ægrotantem conuertat, eumque ad seriam pœnitentiam inducat. Quodsi vero ad iuris canonici normam hanc causam æstimaueris; maior difficultas adesse videtur, cum sacerdoti regulariter sit confessio facienda, & *absolutionis impositio* pro *actu sacerdotalis iurisdictionis* habeatur, qua quilibet *laicus*, ideoque & *medicus* destituitur. Nihilominus tamen saluis hisce principiis necessitati parendum esse, & vbi presbyteri desunt, confessionem etiam laico cuilibet recte fieri posse, patres censuerunt. AVGVSTINVS in *c. 1. D. 6. de pœnitent*, *Tanta vis*, inquit, *confessionis est, vt si deest sacerdos, confiteatur proximo. Sæpe enim contingit, quod pœnitens non potest confiteri coram sacerdote, quem desideranti nec locus nec tempus offert: & si ille, cui confitebitur, potestatem soluendi non habet, fit tamen dignus venia, desiderio sacerdotis, qui socio confitetur turpitudinem criminis.* In eandem sententiam pedibus abit GRATIANVS in

tam laicus quam ipse medicus.

quod ex iure canonico explicatur.

c. II.

(u) Torsit hic locus ingenia interpretum, recentioribus principiis imbutorum, adeo vt varias huius sententiæ interpretationes excogitauerint. Præ ceteris in hoc argumento vires ingenii exercuit autor *de la vie de S. Cyprien* anno 1717. Parisiis editus, cui tractatui adiecit dissertationem *sur l' absolution des diacres.* Conf. NATALIS ALEXANDR. *historia eccl. ad sec. III. diss. IV.*

c. 11. *C.* 26, *qu.* 6. qui, *morituris*, inquit, *ſuccurritur etiam a laicis, ſi presbyteri deſunt. Cur ergo beneficio reconciliationis per presbyterum ei ſubueniri non poterit, ſi contigerit episcopum deeſſe? ſi ſecundum Auguſtinum, qui agens in extremis, confitetur ſocio turpitudinem criminis, ſit dignus venia ex deſiderio ſacerdotis, cur ſimiliter non ſit dignus reconciliatione ex deſiderio epiſcopi, qui ſacerdoti non negat maculam ſui reatus?* Neceſſitatis caſum ſupponit AVGVSTINVS, vbi quis forte in vitæ periculo conſtitutus ſacerdotis copiam non habuerat, quo caſu *DEVM cor reſpicere*, ait, *dum ex neceſſitate prohibetur ad ſacerdotes peruenire.* Vim deciſionis in ipſa *confeſſionis*, ex animo factæ, *virtute* collocat, quod & confirmat THEODORVS *Cantuarienſis epiſcopus cap. XXXV. & CVI.* apud HARDVINVM *tom. III. p.* 1774. *qui confeſſio*, inquit, *Deo ſoli, ſi neceſſe eſt, agi licet:* cui ſententiæ calculum adponit pontifex GREGORIVS III. apud EVNDEM *cit. l. p.* 1876. aitque: *Confeſſionem ſuam vnicuique ſoli DEO, ſi neceſſe eſt, licet facere.* Quamuis itaque confeſſio DEO facta ſufficere videatur: canonum tamen interpretes ſuadent, vt, vbi alius chriſtianus adeſt, illa coram hoc proponatur, cum confeſſionem carnis & *ſingulorum peccatorum* manifeſtationem ad remiſſionem conſequendam deſiderent. vid. ARNOLD. CORVINI *ius can. tit. de pœnit. & remiſſ.* §. 19. Licet igitur cuilibet *laico*, ideoque & *medico*, agonizantis confeſſionem exaudire fas ſit: nemo tamen niſi ſacerdos *abſoluendi poteſtate* inſtructus eſt, cum hæc pro actu paſtorali habeatur atque iudiciali, ex iure *ligandi & ſoluendi* pendente, quod per *presbyteratus* demum ordinationem confertur. Hoc luculenter declarat *concilium Trident. ſeſſ. XIV. de abſolut. cap.* 6. *Abſolutio ſacerdotis non eſt ſolum nudum miniſterium, vel annunciandi euangelium, vel declarandi remiſſa eſſe peccata, ſed ad inſtar actus iudicialis, quo ab ipſo velviti a iudice ſententia pronunciatur.* Confeſſio igitur *laico* facta ad hunc effectum ſuſcipitur, vt abſolutionem a DEO confitens

H im-

immediate adipiſcatur, quod & AVGVSTINVS *cit. cap.* non obſcure innuit, vbi ait: *etſi ille, cui confitebitur, poteſtatem ſoluendi non habeat; ſit tamen dignus venia ex deſiderio ſacerdotis, qui ſocio confitetur turpitudinem criminis.* Quæ omnia ſi haud præoccupato animo ponderamus, quid opus eſt hominis vel *laici* vel *clerici* abſolutione, cum Deus ſolus non homini homo peccata remittere, eumque abſoluere poſſit? Ingenua ſane atque notatu digniſſima eſt LEONIS X. confeſſio apud HARDVINVM *tom. IX. p.* 1893. *in bulla contra errores Martini Lutheri inſcripta; qui in ſacramento pœnitentiæ*, inquit, *ac remiſſione culpæ non plus facit papa aut epiſcopus, quam infimus ſacerdos? Imo vbi non eſt ſacerdos, æque tantum quilibet chriſtianus, etiamſi mulier aut puer eſſet.*

§. XXI.

Medicorum animæ officium in confesſionibus audiendis poſitum eſt.

Quum itaque confeſſionarii medici animæ partes tueantur, medicus vero adhibere medicinam nequeat, niſi vulnera cognoſcat, & æger corporis dolores & adflictiones ipſi denunciet: confeſſionarii quoque nullam animæ adferre medicinam poterunt, niſi cognitis perſpectisque, quos languidus ipſi aperta fronte detegere debet, morbis ac angoribus. Confeſſionarii itaque officii pars ſumma in confeſſionibus, quibus ex *iuris canonici* ſententia omnes animi languores omniaque peccata ſigillatim manifeſtanda ſunt, audiendis eſt occupata. Hæc confesſionariorum munia ita inſtruxit & exornauit noui iuris conditor INNOCENTIVS III. in *c.* 12. *X. de pœnit. & remiſſ.*, ſingulare ſingulis parochis iudicium pœnitentiale concedens, coram quo ſinguli fideles omnia peccata *ſemel in anno* fideliter confiteantur, niſi excommunicationis pœnam incurrere velint. Ante INNOCENTII III. tempora dura hæc & coacta confeſſionis lex incognita fuit, præterquam quod, qui ex eccleſia eiecti erant, non prius, quam exomologeſi delictorum publice coram eccleſia facta, reciperentur; cum nihil tam naturale eſſet, nihilque rationi

ni conuenientius, quam illum, qui ecclesiam læserat atque offenderat, si in gratiam cum illa redire vellet, iniuriam ecclesiæ illatam publice agnoscere; ceu ex confœderata christianorum disciplina probauit VENER. DN PARENS *diss. III. ad Plin. & Tertull.* §. *XXIX. & seq.* Ceterum prioribus mille seculis quædam confessionis adhuc erat libertas; quamuis eius vtilitatem summopere laudauerint patres, suadentes, vt peccata *occulta* episcopo confiterentur, &, sponte pœnitentiam subeuntes, *pœnitentium locum* in ecclesia occuparent, ceu PHILIPPI Imperatoris exemplo docet (x) EVSEBIVS *hist. eccles. lib VI. c.* 34. Conf. BARONIVS *ann. eccl. tom I. ad a.* 56. *n. XXII.* Interim confessionem sacerdotibus faciendam tantum suadebant, non absolute imperabant. CYPRIANVS in *libro de lapsis, confiteantur singuli quæso delictum suum,* inquit, *dum adhuc, qui delinquit in seculo est, dum admitti confessio eius potest, dum satisfactio & remissio facta per sacerdotes apud dominum grata est.* Confessionem vero ideo inprimis *vtilem* esse docebant, vt salutaria a sacerdotibus consilia ac solamina petere, & pœnitentiæ rationem exquirere possent, quamuis eam non absolute necessariam habuerint, ceu discimus ex *concilio Cabilonensi* a. 813. celebrato *can. XXXIII.* apud HARDVINVM *tom. IV. p.* 1037. *Quidam Deo solummodo confiteri debere dicunt peccata; quidam vero sacerdotibus confitenda esse percensent, quod vtrumque non sine magno fructu intra sanctam fit ecclesiam. Confessio itaque, quæ Deo fit, purgat peccata; ea vero, quæ sacerdoti fit, docet, qualiter peccata ipsa purgentur. Namque Deus*

(x) Contra fidem historicam tamen, cum nequidem euictum sit, hunc imperatorem sacris christianorum addictum fuisse. Conf. ANT. PAGI *in critica ad* BARONII *annal. tom. I. ad an.* 244. *n. IV. & seqq. & ad a.* 247. *n. VI. & seqq.* SAM. BASNAG. *annal. eccles. tom. II. ad a.* 244. *n. VII. VIII.*

salutis & sanitatis auctor & largitor plerumque hanc praebet suae potentiae inuisibili administratione, plerumque medicorum operatione. Eorum itaque, qui solo Deo confitendum esse censent, sententia in *cit. concilio* absque censura prolata, magnae vtilitatis esse laudatur: quamuis *priuata confessio* magis commendetur. Olim eiusmodi confessiones episcopo inprimis fieri solebant: confessionum vsu crescente episcopi hanc sollicitudinis partem *presbytero* cuidam *poenitentiario*, qui vniuersae ecclesiae praeerat, demandarunt, vt docet INNOCENT. CIRONIVS in *paratitl. ad L. V. decret. tit. de poenit. & remiss. p.* 460. In hoc ceteros episcopos praeiuisse videntur pontifices Romani, quibus longe ante INNOCENTIVM III. *sui poenitentiarii* fuerant. Inde LVDOV. THOMASSINVS *de vetere & noua ecclesiae disciplina p. I. lib. II. cap. X. Non discrepat*, inquit, *a verisimilitudine, decretum de poenitentiariis vbique terrarum statuendis ad formam ecclesiae Romanae conditum temperatumque fuisse.* Cautum enim erat in *concilio Lateranensi IV. in cathedralibus ecclesiis* viros idoneos ordinari, quos episcopi possint coadiutores & cooperatores habere, non solum in *praedicationis* officio, verum etiam in *audiendis confessionibus* & *poenitentiis* iniungendis. Tandem his rebus effectum est, vt confessionum audiendarum prouincia *parochis* fuerit demandata, & absoluta necessitas *parochianis* imposita, peccata quaevis confitendi; episcopis grauium tantummodo atque atrocium delictorum confessionem sibi reseruantibus. Verum hi *spirituales indices*, vt eos compellat IO. PONTAS *in diction. cas. consc.* voce *confessarius in proem.*, simul quae prudentis *animae medici* sunt, accurata diligentia obseruare debent. Vnde INNOCENTIVS III. *in cit. c.* 12. *de poenit. Sacerdos autem sit*, inquit, *discretus & cautus, vt more PERITI MEDICI superinfundat vinum & oleum vulneribus sauciati, diligenter inquirens & peccatoris circumstantias & peccati: quibus prudenter intelligat, quale debeat & praebere consilium, & cuiusmodi remedium adhibere, diuersis expe-*

confessionarii sunt instar spiritualium iudicum.

Prudentes animae medici esse debent.

experimentis vtendo ad saluandum ægrotum. Discretus & cautus sacerdos esse debet, vt consideratis perspectisque omnibus peccatorum circumstantiis, ipsi a confitente manifestandis, remedia pœnitentium morbis maxime conuenientia eligat, & qualibus ratione tutius sanet, sollicite dispiciat, præcauens, ne nimis austeriori vel iusto leuiori pœnitentiæ medicina malum augeatur. Princeps enim confessionariorum, quam animæ morbis adhibent, medicina in *pœnitentia* imponenda consistit, id quod *c. 77. D. I. de pœnit.* plane & aperte declarat: *Medicamentum fortius, quod maxime operatur in pœnitentia, hoc est. Sicut in præceptis medicinæ medicamentum multas quidam herbas accipit, vnam autem dominantissimam; sic & in pœnitentia dominantior ista herba & potentior est, & vniuersum ipsa efficit.* Medicinæ autem uniuersalis loco ideo *pœnitentiam* habendam esse censent, quoniam *satisfactio*, qua peccata expiantur, ac a Deo remittuntur, per illam ex iuris canonici sententia DEO fieri dicitur, docente IO. MORINO *de administr. pœnit. sacram. LIII. c. XII.* Quæ medicorum animæ munia succincte ac neruose descripta legimus in *legibus ecclesiasticis* EDGARI *regis Anglorum an.* 907. latis & ab HARDVINO *tom. VI. p. I. p.* 665. editis, quibus ita cautum: *Hoc illi serio cogitandum est, qui hominum animabus medicus constituitur, vt eorum nouerit actiones, eas scilicet recte vt discriminet, rectamque teneat in censura singulis imponenda rationem.* Paucis interiectis ita porro eius officium instruitur. *Interroga ipsum de sui ipsius moribus, extorque scelera, & quæ sint, propone omnia: sed hæc tecum semper recognoscens, vt vno eodemque modo nunquam indicabis diuites & pauperes, liberos & seruos, seniores & iuuenes, firmos & infirmos, humiles & superbos, fortes & debiles, ordinatos & seculares. Iudex prudens prudenter distinguit de facto, quod videlicet, quomodo, vbi, & quando sit perpetratum. Et quamuis nullo loco seu tempore licitum sit peccatum, festis tamen diebus, & ieiunii temporibus, festiuisque locis*

Eorum medicina primario in pœnitentia consistit.

cis cautius quisque ab hoc tenetur abstinere. Quanto enim quis potentior est, & maioris dignitatis, tanto grauius pro peccatis coram Deo & hominibus corrigendus est. Forti enim atque debili non imponendum onus simile, nec infirmo quidem, prout firmo, sed prudenti inter istos moderamine distinguendum est.

Absque pœnitentiæ impositione ægrotos absoluere debent.

In sola itaque ægrotantis confessione acquiescere confessionarium oportet, quæ hoc loco ad absolutionem impertiendam sufficere creditur, vt tamen æger valetudinis integritati restitutus, quam tunc subire debuisset, *satisfactionem* accurate suscipiat. Qua de re THEODORVS, *Cantuarensis Archiepiscopus* in *c.* 1. *C.* 26. *qu.* 7. ita decernit: *Ab infirmis in periculo mortis positis per presbyteros pura inquirenda est confessio peccatorum, non tamen illis imponenda quantitas pœnitentiæ, sed innotescenda, & cum amicorum orationibus, & eleemosynarum studiis pondus pœnitentiæ subleuandum, & si forte migrauerint, ne obligati a communione & consortio veniæ fiant alieni. A quo periculo, si diuinitus ereptus conualuerit, pœnitentiæ modum a sacerdote sibi impositum diligenter obseruet:* quæ omnia fere iisdem verbis cauta leguntur in *synodo Claromontensi* apud HARDVINVM *tom. VII. p.* 599. Idem quoque in *synodo Exoniensi cap. V.* est sancitum apud EVNDEM *cit. l p.* 1079. vbi præmissa INNOCENTII III. de *animæ corporisque medicis coniungendis* constitutione ita cavetur: *Infirmi confiteri non tardent, sed pro sacerdote confestim mittant, & de die, propter diuersa pericula, quæ de nocte potuerint euenire. De quorum vero conualescentia desperatur, Dei tunc misericordiæ commendentur, nec est iis præcise pœnitentia iniungenda, sed notificanda potius, quæ debetur, vt si conualuerint, perficiant eam.* Eadem dispositio etiam probatur *concilio Namnetensi can.* 5. apud EVNDEM *tom. VI. p.* 458. Quodsi vero ob corporis debilitatem ne confiteri quidem æger possit, absolutionem vero nutu atque signis efflagitet, eandem animæ medicus denegare non debet, vt præcipit *c.* 8. *C.* 26. *qu.* 6. & amplissime

plissime ea de re disputat IO. MORINVS *c. l. Lib. X. cap. V.* (y)

§. XXIII.

(y) Ita vero contingit, vt lectum ægrotantis sæpe vtriusque notæ medicis veluti circumseptum sit, aduocatis pluribus *medicis*, pluribus *sacerdotibus* accersitis, aduenienteparocho, aduenientibus *monachis* ac *religiosis*. Omnes quidem ac singuli de salute ægri mox decessuri contendere videri volunt, sed, vt contingit sæpe, suis singuli commodis prospiciunt, ægrotantis salutem negligunt. Quem apparatum lepide perstringit DESID. ERASMVS in colloquio, quod FVNVS inscribit, & de honorifica cuiusdam ægroti morte ita differit: *Vbi mors iam certa sui signa dederat, medicorum chorus, qui diu curarunt ægrotum, dissimulata vitæ desperatione, cœperunt mercedem poscere. - - Numerata pecunia, clam submonuerunt proximos, non procul abesse mortem: curarent ea, quæ pertinerent ad animæ salutem; nam de corporis incolumitate nihil esse spei. - - His actis subduxit sese statio medicorum. Mox,* addit, *accitus est Bernardinus vir, vt scis reuerendus, Franciscanorum custos, qui confessionem exciperet. Vix peracta est confessio, iam aderat in ædibus turbo quatuor ordinum quos vulgus appellat mendicantium,* MA. *Tot vultures ad vnum cadauer?* PH. *Deinde vocatus est parochus, qui hominem inungeret, sacrumque symbolum corporis dominici porrigeret.* MA. *Religiose.* PH. *Verum ibi minimum abfuit, quin inter parochum & monachos cruenta pugna fuerit orta.* Addit porro: *Parochus vbi cognouit ægrotum fuisse confessum Franciscano, negauit se vel vnctionis sacramentum, vel eucharistiam vel sepulturam impartiturum, ni suis auribus audisset ægroti confessionem: se parochum esse, sibi pro sua ouicula reddendam domino rationem: id non posse, si solus ignoraret arcana conscientiæ.* Post grauissimas concontentiones rixasque iniuriosas tandem ægrotus media de pace ineunda hæc proposuit: *Sit pax inter vos, tibi parocho denuo confitebor. Deinde, pro strepitu nolarum pro cantionibus funeralibus, pro cenotaphio, pro sepultura numerabitur tibi pecunia prius, quam*

exeas

§. XXIII.

Ad mortem damnati præparandi per medicos animæ.

Quas *medicorum* (y*) in aduocandis animæ medicis partes esse, hactenus euictum est: eadem quoque *iudicis* munia sunt, vt *animæ medicos* capitalis pœnæ reis accersendos curent, eosque ad seriam *peccatorum agnitionem* & *contritionem cordis*, vel

exeas hanc DOMVM; neque committam, vt vlla in parte de me queri possis. MA. *Num parochus recusauit tam æquam conditionem?* PH. *Non; tantum obmurmurauit nonnihil de confessione, quam ægroto remisit. Quid opus est*, inquit, *iisdem repetendis fatigare tum ægrotum, tum sacerdotem? Si in tempore mihi confessus fuisset, fortassis sanctius condidisset suum testamentum: nunc vos videritis. Hæc æquitas ægroti pessime habebat monachos, indigne ferentes, eam prædæ partem decidi parocho. Ego tamen intercessi fecique, vt lis sopiretur. Parochus vnxit ægrotum; dedit corpus domini, & numerata summa discessit.* Denique nouam tempestatem ad ægroti lectum exortam recenset ERASMVS, ex quo etiam cruciferorum ordo ingratiis ceterorum ordinum aduenit; quod dissidium tandem composuisse ægrotum dicit, singulis æqua pecuniæ portione diuisa. *Hereditas vniuersim* tandem pergit, *sic erat diuisa, vt detractis de solido impensis funeralibus, vncia cederet vxori, altera vncia decideretur filio.* His ipsis ERASMVS sui seculi mores depinxit, & abusum notauit, quanto pretio *animæ medicina* sæpius ægrotis pensanda fuerit: quamuis *animæ medicos* ad ægros aduocandos esse, non absolute improbauerit.

(y*) Singulari adhuc exemplo GREGORIVS IX. *animæ* & *corporis* medicos coniungendos esse decreuit, in diplomate, quo CAROLO regi Galliæ & IOANNAE reginæ anno 1376. hanc indulserat gratiam, vt tempore quadragesimæ *confessor* eorum cum iis dispensare, & de *concilio medicorum* iis vsum ouium, lactis & butyri concedere posset. vid. *diploma apud d'* ACHERIVM *tom III. spicil. p.* 738. *nou. edit.*

vel iuxta ius canonicum ad *confitendum* inducant. (z) Iudicum officium pleniſſime inſtruxit CAROLVS V. in *conſtitut. criminali art. CII.* Nach der Verurtheilung des armen zum Todt, ſoll man ihn anderwerts beichten laſſen, auch zum wenigſten ein Prieſter oder zween an Ausführen oder Ausſchleiffen bey ihm ſeyn, die ihn zu der **Liebe GOttes, rechten Glauben, und Vertrauen zu GOtt, und dem Verdienſt Chriſti unſers Seligmachers, auch zu Bereuung ſeiner Sünde vermahnen.** Quodnam vero temporis ſpatium inquiſitis, facta ſupplicii ſignificatione, ad pœnitentiam capiendam a iudice relinquendum ſit, definiuit imperator in *art. LXXIX.* Dem, ſo man auf Bitt des Anklägers mit endlicher peinlicher Rechtfertigung ſtraffen will, ſoll das zuvor **drey Tage** angeſaget werden, damit er zu rechter Zeit ſeine Sünde bedencken, beklagen und beichten möge. Ex praxi ſui temporis vel *tres dies* ſeriæ conuerſioni eius, cui capitale ſupplicium imminet, ſufficere arbitratus eſt Cæſar. Cum vero ex noſtræ religionis principiis tam breue temporis ſpatium *ſeriæ pœnitentiæ* peragendæ, non ſemper ſufficere, perſuaſum habeamus: iudicis arbitratui apud proteſtantes relictum eſt, vt, ponderatis circumſtantiis, reo atque eccleſiæ miniſtro petente, executionem ad aliquot dies differre poſſit. Equidem

I ex

(z) Olim in legibus Anglorum iudex, qui ad ſupplicium damnatis copiam ſacerdotis denegauerat, CXX ſolidis puniebatur, quæ ſanctio in *Leg eccleſiaſt.* CANVTI REG. ANGL. *a.* 1032. latis, & ab HARDVINO *tom. VI. P. I. p.* 904 & *p.* 912. editis, Lege XIII. reperitur: *Si quis capitalis rei damnatus ſua ingenue ſacerdoti peccata confiteri cupierit, id ei conceditor: ſi quis autem denegarit, numerato regi centum & viginti ſolidos: aut ſaltem adiunctis ſibi viris quinque ſe culpa liberato.*

ex nouiſſimo potentiſſimi Boruſſiæ Regis edicto *d. 9. Ian. h. a.* promulgato, omnes criminales proceſſus paucorum hebdomadum ſpatio abſoluendos eſſe, prudentiſſime cautum: tempori tamen, præparationi inquiſiti ad mortem neceſſario, limites nulli ſunt poſiti, adeoque etiam hoc eis non videtur ademtum eſſe. Denique iudex alia occaſione quoque de *aduocandis animæ & corporis medicis* ſollicitus eſſe debet, in cauſſa nimirum ſortilegii, magiæ, & denunciati pacti cum diabolo, vel alius ſuperſtitionis, cum ad hæc homines plerumque ex ſuperſtitione & melancholia delabantur, cuius depellendæ ergo *animæ* & *corporis medici* adhibendi, quorum cura & ſollicitudine id non raro efficitur, vt mens ægra ex corporis male adfecti qualitatibus, ad phantasmata quæuis ſuſcipienda aptisſima, per *medicamina naturalia* & *ſpiritualia* ſanetur, & in ſtatum ſuum priſtinum reſtituatur. Hac rationabili methodo neglecta inquiſitores, ſola confeſſione ſiue extorta, ſiue ſpontanea & phantaſtica contenti, grauiter peccant, & nonnumquam malo hypochondriaco grauiſſime laborantes, ut confesſos igni tradunt, ex ignorantia conſtitutionis corporis male adfectæ. Momentoſus eſt caſus, quem dn. PARENS *tom. V. iuris eccleſ. proteſt*, qui iam ſub prelo ſudat, *l. V. tit. XXI. de ſortilegiis* §. *XXIII. p.* 462. adducit, vbi inquiſitio contra hominem miſerrimum carceri mancipatum inſtituta eſt, qui aliquoties per varias circumſtantias confeſſus erat, ſe pactum cum diabolo iniiſſe, atque ea perpetraſſe, quæ omnem ſuperabant fidem. Cum vero ex protocollo conſtaret, ipſum in examine ſæpius reiterato angoribus ſummis premi, atque conqueſtum eſſe, præſentem diabolum in hoc vel illo angulo ſe videre, atque ab eo euocari: per ſententiam ſcabinatus (aa) huius vrbis ampliſſimi

(aa) Ipſum ſententiæ tenorem & reliquam actorum ſeriem, adiecto reſponſe

plissimi iudicatum fuit,hominem ante omnia *medicis corporis & animæ* committendum, &, adhibita *medicina vtraque*, de *mentis* & *corporis* qualitate solertem indagationem instituendam, nec in re tanti momenti fidem soli confessioni inquisiti adhibendam esse. Adhibiti ergo sunt prudentes medici ad examinandum eius corpus, qui mox ex somni & corporis qualitatibus animaduerterunt, eum grauissima hypochondria laborare, atque corpus tam male adfectum esse, vt parum a delirio abesset. Accedebat quædam *læsio capitis* ante plures annos,dum de cursu deciderat, accepta, quæ confusionem idearum adhuc magis promouebat. Quocirca aliquoties venæ sectio iterata, cum aliis salutaribus remediis adhibita, & theologis negotium datum, vt eius animæ, obrutescenti, succurrerent, &, conuersionis salutaribus adhibitis remediis, eam in veram reducerent viam. Hoc modo tandem, ad animum & pristinam sobrietatem rediit, atque agnouit, magno cum mentis gemitu, se per corruptissimam imaginationem non aliter credidisse, quam hæc plantasmata vera esse, quæ antea confessus erat: iam vero sibi hæc omnia, quasi in somnio apparuissent, videri nec vnquam, quod de circumstantiis pacti initi allegauerat, factum fuisse, quæ

responso facultatis medicæ, succincte & neruose recenset *Venerandus Academiæ nostræ senior, Illustr.* FRIDERICVS HOFFMANNVS *in medicina consultatoria tom. IV. Dec. II. cas. X. p.* 149. Das Inquisit den Predigern göttliches Worts zu untergeben, und ihm erfahrne medici zuzuordnen, welche seine Leibes-und Gemüths-constitution untersuchen, und davon pflichtmäßigen Bericht ertheilen solten, dieser aber mit denen Acten sodann einer medicinischen Facultät zuzusenden, und ihr Gutachten darüber einzuholen.

præterea etiam male cohærebant. Ipſam actorum ſeriem breuiter etiam excell. dn. ALBERTI *in iurisprud. med. P. II. conſ.* 24. *p.* 206- *ſeqq.* repetiit. Similis tenoris præiudicium contra *ſuperſtitionem grauiorem*, quam inquiſitus faſſus erat, adfert dn. PARENS *cit. l. inſ. de ſortil.* in quo *medicis animæ* inquiſitum, quo ab hac labe in veram deduceretur viam, ante omnia committendum eſſe, decretum fuit.

TANTVM.

Uebersicht
der
diplomatischen Verhandlungen
des
wiener Congresses überhaupt,
und
insonderheit über wichtige Angelegenheiten
des teutschen Bundes.

Von
D. Johann Ludwig Klüber,
großherzoglich-badischem Staats- und Cabinetsrath ꝛc.

Erste Abtheilung.

Frankfurt am Main
in der Andreäischen Buchhandlung
1816.